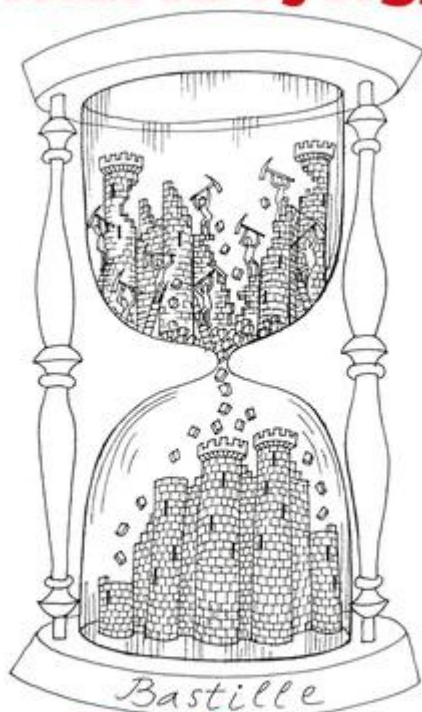

Moldova György

**A népet
le kell váltani**

A válogatott aforizmákban olyan kérdésekre próbál választ keresni Moldova György, ami nagyon sok embert foglalkoztat.

Anyám, én nem ilyen országot akartam! – gondolják és mondják egyre többen, amikor nap, mint nap a harsogó idegengyűlöletet hallják a közmédiából. Teljes hiányát tapasztalják a szolidaritásnak.

Moldova György

A népet le kell váltani

Válogatott aforizmák

URBIS Könyvkiadó
Szentendre, 2018

©Moldova György, 2018

ISBN 978-615-5289-36-1

Borítót tervezte: Buzási Miklós

Szerkesztette: Szemler Zsófia

urbiskiado@gmail.com

[urbiskiado/facebook.com](https://www.facebook.com/urbiskiado/)

A kiadásért felel a könyvkiadó vezetője

Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: a Zrt. vezérigazgatója

A méh dolga, hogy bújik bele a kasba.

Megpróbáltad már, tehát tudhatod, hogy ha megfeszülsz, akkor sem élhetsz mások helyett. Akárhogy is szeretsz valakit, nem kísérheted el kézen fogva a bölcsőtől a sírig, különben is nagy az esély, hogy te fejezd be hamarabb.

Hinned kell a dolgok vak, de biztos önmozgásában. Akit szerettél, annak adtál annyi erőt, amennyi elégséges kezdősebességet jelent, és aztán magától is tovább tud haladni.

Vidd át a háborút az ellenség területére!

Ha az ellenség ott csatát nyer, akkor sem ér el sokat, mert többnyire csak a saját régi határához juthat el. Közben ereje megfogyatkozik, lendülete kifulladás, minden kilótt ágyúgolyóval a saját földjét pusztítja.

Ennek a katonai stratégiai elemnek a mintájára, ha vitába keveredsz, te is igyekezz úgy alakítani a dolgokat, hogy ne a te ügyeidről, munkádról, családotról beszéljete, hanem az ellenfeledéről.

Amit nem szerzel meg erővel, az sohasem lesz a tiéd.

Minden általad megkívánt ruhára, szelet húsrá, autóra és mindezek foglalataként a szükséges pénzre legalább százan tartanak igényt – és egyikük se engedi át neked merő jóindulatból.

Sok ellenség – nagy dicsőség.

Jól hangzik, néha magam is próbáltam követni ezt az elvet, tehát tapasztalatból mondhatom: nem biztos, hogy így van. Túl egyszerű volna az élet.

Az oroszlanidomároknak két nagy csoportja ismeretes: az egyik korbáccsal szelidít, a másik cukorral.

Az idomárok minden évben kongresszusra gyűlnek össze Párizsban, és ott számba veszik a veszteségeiket. A múlt évben tíz szelidítőt ettek meg az oroszlanok: nyolc olyat, aki cukorral dolgozott, és csak kettőt, aki korbáccsal. Sajnos, így áll a helyzet a taktikai módszerek hatékonyságát illetően.

Minden simogatás mellé nem ártana egy-egy pofont is mellékelni!

Minden jóindulatú gesztusod az átlagember szemében szükségképpen a gyengeség jelének tűnik. Soha nem hiszi el neked, hogy nem a helyzet kényszerének engednél, hanem a nagylelkűség vezettet – neki a saját életében nincsenek ilyen tapasztalatai. Ha nagyon bánt, találj rá módot, hogy érzékeltessd valódi indítékaidat.

A beduin, ha eltévedt a sivatagban, a tevéjére bízta magát.

Nagy bajaidban neked is fel kell hagynod elvont elméleteiddel, és csak arra szabad hagyatkoznod, ami egyedül biztos benned: az ösztöneidre és az indulataidra.

Kolumbusz nem azért volt nagy, mert eljutott Amerikába – ez szerencse dolga; hanem azért, mert volt bátorsága elindulni oda!

Az első lépés az út nagyobbik felét jelenti, mégis csak kevesen vállalkoznak rá. „Nem érdemes” – mondják és ez a két szó a Mester

szerint „a halva születés angyali üdvözlete”.

Egy parancsnok nemcsak azért felel, amit tett, hanem azért is, amit megtenni elmulasztott.

SZOLGÁLATI SZABÁLYZAT

A régi zsidó szokások szerint, ha egy halottat találtak a község utcáin, a vezetőket vallási bíróság elé állították. Nem azt vizsgálták, hogy ők ölték-e meg az illetőt – ezt eleve fel sem tételezték róluk –, hanem azt kutatták, hogy részvétlenségükkel hagyták-e meghalni azt az embert. Te sem védekezhetsz azzal, hogy senkit sem bántottál, azzal is bünt követsz el, ha nem védsz meg valakit.

Százegyedszer is kelj fel a padlóról!

Ha százszor leütöttek már, akkor is tápáskodj fel, és próbáld meg tökön rúgni az ellenfeledet. Nem baj, ha nem győzol. Ha cipóra is vernek, annyit biztos elérsz, hogy legközelebb békén hagynak, egy könnyebben kezelhető, kevésbé ellenálló „verebet” választanak majd helyetted.

Ne ismerd el a vereségedet, és akkor nem vesztettél.

Hidd el, hogy mind a győztes, mind a küzdelemre figyelő közönség primitív eresztésnek számít. Csak akkor biztos egy küzdelem eldőltében, ha maga a vesztes nyíltan kijelenti, hogy valóban legyőzték – ellenkező esetben még mindig él benne némi bizonytalanság. Te ne siess ezt eloszlatni.

Kis ügyességgel és a körülmények szerencsés alakulásával később azt is el tudod hitetni, hogy valójában a győztes veszített. Vedd példának a parlamenti választásokat vagy a háborúkat.

Vegyünk egy házat a Midway-szigeteken?!

1937-ben a második világháború kitörése előtt egy francia házaspár látva a közeledő veszedelmet, elhatározta, hogy elhagyja Párizst, és áttelepül a világ legbiztonságosabb helyére. Hosszas kutatás és gondos mérlegelés után a Midway-szigeteket választották: 1850 kilométerre fekszik a legközelebbi szárazföldtől egy kör alakú zátony

ölelésében, csak egy távírókábel kötötte össze a civilizált világgal.

Öt évvel később, 1942-ben, a Midway-szigetek körzetében zajlott le a világtörténelem legvéresebb tengeri ütközete a japán és az amerikai haderő között. A szigetek minden négyzetméterére több mint ezerkilónyi bomba és gránát hullott, még a puszta kövek is lángot fogtak. A francia házaspár sorsáról nincs tudomásunk.

Egy afrikai közmondás azt tartja: akármilyen korán is kelsz, a sorsod egy félórával előtted ébred.

Ha a lehetőségeinkből már kifogytunk, akkor legalább a lehetetlenben meg kell őrizni a hitünket.

A reménytelenségnek is van egy előnyös oldala: felszabadít minket minden merev felelősségtudat alól, képessé válhatunk a csodák felismerésére és megvalósítására.

Vigyázz rá, hogy az ellenségeidnek mindig maradjon még valami vesztenivalója!

Ha már mindenüket elveszítették, akkor

semmit sem kockáztatnak azzal, hogy neked támadnak – és az ilyen rohamokat jobb elkerülni. Ne kényszerítsd az ellenségeidet arra, hogy hősökké váljanak.

Minden cselekvés a lélek pillanatnyi rövidzárlatából származik.

Egyszer beszéltem egy nyolcvan éves öregemberrel, aki arra volt a legbüszkébb, hogy *egész* életében nem történt vele semmi, végig sikerült elkerülnie minden kockázatot, kiállást, szerepvállalást.

Az Élet folyamatos, alacsony feszültségű keringésében minden cselekvés rendhagyónak, sőt szabálytalannak tűnik. Felkelni, mikor mindenki fekszik, menni, mikor mindenki áll, tiltakozni, mikor mindenki hallgat – ezt köznapi nyelven örültségnek szokás nevezni. Gondolj azonban Gorkijra: „én a bátrak esztelenségéről énekelek.”

Az egyértelmű döntések hatása a magaslati levegőéhez hasonlatos.

Az egyértelmű „igen” és „nem” mintha

oxigénben fürdetné meg a lelket, mert ezzel a döntéssel valamit végképp megoldott, terheit letudta magáról. A kompromisszumos megoldásoknak mindig van egy kis áporodott konyhaszaga – bár azokkal sem áll módunkban vitatkozni, akik éppen ezt szeretik. Felfogásuk szerint: a bűz félmeleg.

A falanx csak akkor veszi fel a harcot, mikor látja már a támadó ellenség szemefehérjét.

Az igazi katona nem engedi provokálni magát, nem vállal idő előtti összecsapásokat. Ereje éppen a fegyelmezettségében rejlik, és abban a képességében, hogy ki tudja választani és várni a döntő ütközet időpontját. Sem hamarabb, sem később.

Az alma a sötétben is lefelé esik.

Bárhogy is összezavarodnak körülötted a dolgok, őrizd meg a bizalmadat azokban az elvekben, melyeket korábban végiggondoltál és helyesnek találtál. Nem csak a fizikai törvények érvényesek éjszaka is.

Az igazi képességeket az mutatja meg, hogy

ki mennyi bizonytalanságot tud elviselni és milyen hosszú ideig.

A lelkünk olyaténképpen van berendezve, hogy a biztos jót és a biztos rosszat könnyebben eltűrjük, mert bár nagyobb, de rövidebb ideig tartó terhelést rak rá az idegeinkre. A bizonytalansággal nem tudunk együtt élni. Boldogok azok, akiknek nincsenek kételyeik.

A munka és a dicsőség a helyetteseké!

– mondta egy igazgató, hogy lelkesítse a beosztottjait, majd magában hozzátette: Nekem elég a pénz is.

Egy szakember akkor mondható valóban jónak, ha már pontosan tudja, hogy mit nem tud.

Mindenhez csak az amatőrök, a kibicek, a hülyék és a politikusok értenek, a profinak mindig ismernie kell képességeinek és lehetőségeinek határait. Nagy görög kollégám úgy fogalmazott, hogy: „a nemtudás tudása a tudás kezdete.”

Ha valaki valóban mestere a hivatásának, ne kívánd tőle, hogy bármi más is érdekelje.

Nem illik elvárni egy kovácstól, hogy szakértőként forgolódjon a klasszikus balett berkeiben, vagy egy balett-táncostól, hogy elfogadhatóan forgassa a nagykalapácsot, a Samut. Az erejük éppen hogy arra elég, hogy végigmehessenek a maguk útján, nincsenek szabad energiáik. A sokoldalú humanista embereszmény szerepköre maradjon meg a közepeseknek és a kóklereknek.

Ha menet közben megbizonyosodsz egy feladat megoldhatatlanságáról, azt a helyzetet nem lezárásnak kell tekintened, hanem egy arról a pontról induló új feladat kezdetének.

Úgy képzelem, hogy a gondolkodás egymásra települő levágott csúcsú piramisok formájában fejlődik, és az igazi, véglegesnek tekinthető csúcshoz soha nem fogunk eljutni.

Ez persze nem jelent felmentést. Egyszer egy erdélyi templomban olvastam egy feliratot: isten nem kívánja tőled, hogy elérd a

messzi úticélt, azt viszont elvárja, hogy ha eljön ítélkezni fölötted, menet közben találjon.

A rendőrök lenézik azt a bűnözőt, aki már beszállítás közben, a kocsiban, vallani kezd.

Tiszteld meg ellenfeleidet azzal, hogy nem adod fel idő előtt a harcot. Ne foszd meg őket a küzdelemben megszerzett győzelem örömétől.

Végül úgyis meg kell vened a Szibillák Könyvét.

Numa Pompilius vagy Tarquinius Superbus (keverem ezeket a latin királyokat) meg akarta vásárolni a Szibilláktól azt a három könyvet, mely a Római Birodalom jövőjére vonatkozó jóslatokat tartalmazta. A király sokallta a vételárat, erre a jósnő tűzbe vetette az első, majd a második kötetét, és végül Numa Pompiliusnak (illetve Tarquinius Superbusnak) a megmaradt harmadik kötetért ugyanazt a pénzt kellett kifizetnie, mint eredetileg a háromért együttvéve.

Gondolj erre, mikor eldöntöd, hogy mennyi

energiát szánsz egy valóban fontos feladat megoldására. Nem csinálhatsz jó üzletet, ha taktikázgatsz, és takarékoskodni próbálsz az erőddel. Kezdetben még brillírozhatnál, és teljes sikert érhetnél el, később még az épphogy elfogadható eredményért is vért kell izzadnod.

Magyarországon a „cui prodest” elve sem érvényes.

Ügyeid jelentős részében nem indulhatsz ki abból, hogy a partnered a megbeszélt időben jelentkezni fog, illetve teljesíti azt, amit elvállalt – pusztán azért, mert az neki is érdekében áll, mivelhogy abból él.

Ebben az országban mindig fennáll a veszély, hogy a lustaság, a kényelmesség, a hiúság, a sértődöttség és a többi negatív érzelem a személyes érdekek fölé kerekedik. Komolyabb bajokban pedig a megoldás keresése helyett egyenesen virtusnak számít egy önpusztító gesztussal kiszállni a játékból: ha jön a végrehajtó, kinyitjuk a gázcsapot, magunkra robbantjuk a lakást és így tovább. „Értem nagyobb kár, mint másokért, mert másokból több van, de belőlem csak egy.”

Feleki László

Szeresd azt, ami a tiéd!

Tudom, hogy az idegen mindig érdekesebb, de ne nézd le azt, ami neked jutott családi kapcsolatokban, személyes tulajdonságokban, környezetben, ne siess feladni őket vendégeid előtt. Légy elfogult a javukra, mert csak ez biztosan a tiéd, bajban csak erre támaszkodhatsz.

Ha nem becsülöd meg az adottságaidat, mások előtt is vesztesz az értékedből.

Előbb-utóbb minden közhelyt át kell élnünk!

Ha soká élünk, be kell ismernünk a valaha megmosolygott sablonszövegek igazságát. Bizony: bíbor-bársony vendégségnél jobb egy napi egészség, és jól teszed, ha úgy reggelizel, mint egy király, és úgy vacsorázol, mint egy koldus, és azt is meg fogod tapasztalni, hogy kis gyerek kis gond, nagy gyerek, nagy gond.

Zucker bleibt zukletzt.

Ha te szabhatod meg a tennivalóid

sorrendjét, mindig a legnehezebbet vedd előre, mert így az elfáradásoddal arányosan csökken majd az elvégzendő munka energiaigénye is. A cukor maradjon utoljára – arra biztos lesz étvágyad.

Minden férfi karrierje néhány nő közös vállalkozása.

Még sohasem láttam példát arra, hogy egy férfi egyedül végig tudott volna menni a maga felfelé vezető útján. Még Jézusnál is „Máriától Veronikáig ívelnek át a női karok”.

A férfi válsághelyzetében mindig inkább számíthat egy olyan nő segítségére, akihez nem fűzi több, mint hogy egyszer megveregette a fenekét, mint azokra a barátaira, akikkel vérszerződésben esküdtek fel egymás támogatására.

Légy nagyvonalú, ha azokról beszélsz, akikhez már nincs közöd.

Elterjed a hír, hogy a rabbi válik. Ismerősei megkérdezik tőle:

– Mi az oka, rabbi?

A rabbi széttárja a karját:

– Hogy mondhatnék rosszat a feleségemről? A válás kimondása után az ismerősök újra megkérdezik:

– Mi történt végül is?

A rabbi csodálkozva kérdez vissza:

– Hogy mondhatnék én rosszat egy idegen nőről?

Az igazságaid csak terád tartoznak.

Hidd el: kis és nagy felismeréseid nem érdeklik a világot. Ne jelentsd be tehát beszédpartnerednek vagy a környezetednek, hogy most fedezted fel az Élet értelmét algoritmusokban kifejezve, vagy rájöttél, hogy lehet hátrafelé biciklizni fel a hegyre. Ez csak zavarba hozza az embereket; ha megértik, amit mondasz, azért, ha nem értik meg, akkor pedig azért.

Tehát tartsd meg magadban, ami az eszedbe jut, hagyd tovább formálódni a lelkedben!

Sajnálom a fiatalokat – az övék a jövő!

Minden, amit mi elrontunk, az ő nyakukba szakad majd. A bajokat végzetessé teheti, ha az illető fiatal még jóindulatú és tehetséges

is. Nem szeretnék a bőrében lenni, komolyan mondom, nem szeretnék, igaz: a saját bőrömben sem.

A népfenség joga kiterjed a nemzeti öngyilkosságokra is.

Állampolgárként köteles vagy tudomásul venni minden többé-kevésbé korrekt körülmények között meghozott népi döntés eredményét – akár egyetértesz vele, akár nem. Azt is el kell fogadnod, ha a nép sorsát kóklerek vagy egyenest gyilkosok kezébe rakja le. Ehhez is joga van.

És te mit tehetsz magaddal, hogy mégse legyél részese ennek a szégyennek? Egyetlen kiút kínálkozik: a saját országodon belül sem vagy köteles állampolgárnak lenni, bizonyos hátrányok nyílt vállalása fejében megteremtheted a magad jogát a közakarattal való szembeszegülésre. De, ismétlem, ebből nem szerezhetsz hasznót.

A bukott forradalmak vezetői mind el tudnak menni az utolsó vonattal.

Csak a közkatonák maradnak itt végig –

kiszolgáltatva magukat a győztesek bosszújának, majd a reménytelen nyomornak.

Ritkaságszámba megy Bibó István példája, aki államminiszterként sem csatlakozott a különböző követtségekre vagy külföldre menekülő vezetőtársaihoz, hanem a Parlamentben dolgozva várta be a szovjet megszállókat – örültek is nézték. Bibó így érdemelte ki a legmagasabb titulust, a „tiszteletbeli közkatona” rangját.

Mindenem romlik, csak az erkölcseim javulnak.

Könnyebb ellenállni a kísértésnek, ha már nincs hozzájuk igazán kedvünk.

Mikor Mózes lejött a hegyről, és látta az aranyborjú körül táncoló embereket, a földhöz vágta a magával hozott kőtáblákat, azok egyenlőtlen szilánkokra hasadtak szét. Egy idő után a nép közelebb merészkedett, és felszedegette a táblák maradványait. Egyeseknek testesebb darabok jutottak: „...paráználkodj...legyenek más isteneid...”, „...lopj...”, a gátlásosak pedig csak a tiltó

„ne...”-ket szedték össze.

*Nem. vagy köteles hasonlítani arra a képre,
melyek mások alakítottak ki rólad.*

A világban rólad elterjedt képek összességével sem vagy azonos. A könnyebb kezelhetőség végett mindenkit megpróbálnak beskatulyázni egy bizonyos tevékenységet, állapotot vagy időpontot alapul véve. Te ne könnyítsd meg a dolgukat: újulj meg, hadd csodálkozzon a világ!

Már csak a szolgálat lángol.

A cár kérdezi öreg tábornokát:

– Lángol még a vér, Havin?

– Nem, fenség, már csak a szolgálat lángol.

Az egyszer vállalt szolgálat nemcsak a bőrödön, hanem a csontjaidon is átüt, a sírból is felkölt, hogy folytasd azt, amit a életedben tenned kellett.

Ne vigyél ajándékba két egyforma vázát!

Ha ezer forintot szánsz egy ajándék vázára és ötszázért is látsz megfelelő, nehogy merő

jőemberségből kettőt vegyél belőle. A duplázás lefokoz. Ezért ne adj két egyforma csókot, pofont sem. Hidd el: Shakespeare is el tudta volna mondani a szükséges szöveget a Hamletben csak Guilderstennel vagy csak; Rosencrantzcal, de úgy váltak igazán jelentéktelenné, hogy még egy nímándot is csak ketten tesznek ki.

Ne adj előre jattot!

Sok évvel ezelőtt lejártam a Bástya vendéglőbe, egy ismerős cigányzenekarral mulattam. Egyik alkalommal száz forintot szántam borravalónak – ez akkoriban három-négynapos átlagkeresetnek számított, ebből is láthatod, hogy nem mostanában történt az eset. Nagyvonalúan az első nótánál előre odaadtam a primásnak – a banda megérezte, hogy aznap már nincs több pénz bennem, és a továbbiakban oda sem jöttek az asztalomhoz.

Adj egy kis esélyt istennek, hogy segíthessen rajtad!

Valamilyen halvány esély a

legreménytelenebb helyzetben is kínálkozik. Ha van erőd megragadni, egyszer csak azt tapasztalod, hogy hirtelen erős hátszél támogat. Merj elindulni! – aki felszáll a vonatra, az már megtette az út nehezebbik felét.

Meg akarsz tanulni imádkozni? Hozz világra gyerekeket!

A saját sorsodban soha nem érzed magad olyan tehetetlennek, mint a gyereked bajaiban, és tehetetlenségében egyszer csak fölfelé nézel. Ne szégyelld: ha az a nyomorult Párizs; megért egy misét, akkor a gyereked százat is megér.

Minden elveszett kisbicska a túlvilágon fel van akasztva egy szögre, és az Isten vigyáz rá!

Ami igazán fontos, az nem veszhet el. Gondold meg: Radnóti Miklós a bori haláltáborban egy kockás fedelű füzetbe írta bele a „Tajtékos ég” verseit – ilyen füzetek még normális körülmények között is ezerszámra kallódnak el naponta. Kabátja

zsebében tartotta, mikor megölték, belökték egy jeltelen tömegsírba, leöntötték mésszel, földet kapartak rá, csak hosszú hónapok múlva agnoszkálták, és előkerült a füzet. Ami igazán fontos, újra mondom, a föld is kiveti magából.

Isten nem kőművesmester!

Anyám egyik kedvenc mondása volt. Ha ki kellene egészíteni, úgy folytatnám: ha Isten nem számol is el minden este, de nem marad adósa senkinek. Hinnünk kell benne, hogy a méltányosság végül is érvényesül a világban.

Ha meg akarsz szabadulni valakitől, alakíts ki róla magadban túl jó véleményt!

Ezt az elvárást aztán az angyalok sem tudnák teljesíteni, így jogod lesz csalódni az illetőben.

Létezik ennek az elképzelésnek egy kifelé fordított, alkalmazott formája is, például, mikor a lányos szülők az ellenszenves udvarlót „kidicsérik” a házból. Annyi jót mondanak róla, hogy a lányuk végül megutálja.

Ha azt akarod, hogy sámánnak tartsanak, ne hordd a szemüvedet!

Nem csak azért, mert a szemüveg nem illik igazán egy sámánhoz és egy sámánnak az sem tesz jót, ha túl tisztán látja a dolgokat. Sokkal fontosabb, hogy ha elég titokzatos képet tudsz vágni, a rövidlátó szemedből mintha misztikus képességek ígérete sugározna. Ismertem embereket, akik ezzel a trükkel csináltak karriert.

*Alakítsd ki magadnak egy saját tájszólást!
Jól jöhet!*

Mindegy, hogy milyen ez a dialektus, hiteles-e vagy sem. Ez a kis esetlenség falusi patriarchális ízeket idéz fel, és ha ügyesen használod, a legeldurvultabb emberben is jóindulatot kelthetsz magad iránt.

Ha sikereket akarsz elérni a közéletben, csak egy fokkal tudhatsz többet, mint az átlagemberek!

A tömeg azt kedveli, ha a vezetői csak egész kis különbséggel állnak fölötte, az ő

eszméiket és fejtegetéseiket érti meg leginkább, (a 20. század magyar történelme azt mutatja, hogy a sors ebben a tekintetben kielégítette a tömeg igényeit.) Aki több lépcsővel fölötte áll, attól idegenkedik, és a kiváló személyiség hiába is próbál összehúzódkodni, jelentéktelennek feltüntetni magát; a tömeg csalhatatlan ösztönével leplezi.

Lassabban vezényeltem a Himnuszt!

Egy katonazenekar karmestere válaszolta, mikor azt kérdezték tőle; hogy szállt szembe a fasiszta háborús gépezettel. Lassabban vezényeltem a Himnuszt a vasútállomáson – ismételte meg –, hogy késsenek a frontra induló vonatok.

Ez a gesztus tekinthető az átlagos polgári ellenállás mindenkori maximumának is; a Himnuszt végül minden karmester elvezényli, legfeljebb néhányan kissé lassúbb tempóban teszik azt.

Nagyon kevesen voltunk, és nagyon sokan maradtunk!

Garibaldi alig ezer emberrel szállt partra Marsalánál, hogy megkezdje a harcát Itália felszabadításáért. Harminc évvel később, mikor emlékező találkozóra hívták össze az egykori katonákat, harmincezer „veterán” jelentkezett. Állítólag akkor sóhajtott volna fel valaki a fenti módon.

Vedd természetesnek és számítsd be előre, hogy a küzdelmeid gyümölcseit mások fogják leszüretelni, te érd be magával a győzelemmel, igyál egy pohár bort, és kezdj valami újat.

Kóstoltad te már az én süteményeimet?!

Még egy zsidó vicc, ígérem, egyelőre az utolsó: Kohn egy cukrászdát tart fenn a Dob utcában, kirakatában nagybetűs felirat hirdeti: „itt zsidókat nem szolgálunk ki!” Grün arra jár, látja, és felháborodva bemegy a cukrászdába:

- Megörültél Kohn, te antiszemita vagy?!
- Már hogy lehetnék én antiszemita?
- De hát azt írtad ki a kirakatodba, hogy zsidókat nem szolgálunk ki!

Kohn közelebb hajol Grünhöz:

- No, és kóstoltad az én süteményeimet?

Elképzelhető tehát, hogy valaki szívességet tesz neked, mikor magát vagy a műveit önkritikusan távol tartja Tőled.

Ego sum pia!

A 20. század egész magyar történelmét alkoholtól erősen befolyásolt állapotban követték el!

És még nincs vége, nagyon kell vigyázni

Ahogy távolodnak az emberek eredeti eszményeiktől, úgy isznak egyre töményebb szeszeket!

Némelyiküknek már az abszolút alkoholnál kellene tartania.

Itt élned és innod kell!

Magyarországon antialkoholista nem futhat be igazi karriert – ezt számításba kell vened neked is. Hallgasd meg tehát egy öreg piás tanácsait.

1. Ne igyál felhős időben. Az ital ilyenkor ugyanúgy a fejedbe száll, mintha egy pincéből jönnél fel hirtelen a szabad levegőre.

Talán a légnyomással függ össze.

2. Kerüld az édes italokat, alattomosak!

Ugyanakkor a cukor az egyetlen, ami úgyahogy megvédi az agyadat az alkohol rombolása ellen.

3. Ne higgy a legendában, hogy ha szeszterna előtt szardíniát eszel vagy olajat iszol, akkor lefeded a bélbolyhaidat, és nem hat rád az alkohol.

Aki sokat iszik, az berúg! Ez törvény!

4. Másnap ne térj vissza oda, ahol előző éjszaka berúgtál. Minden pohár az eszedbe jut.

5. Nagyobb fogadásokon ülj egy pálmát tartó fadézsza közelébe! – hátha észrevétlenül bele tudsz önteni egynéhány pohár töményet. Aztán a könnyező pálma egy hónapig konyakot sír.

6. Ne hidd el, hogy minden pohár szeszes ital százezer agysejtet pusztít el! Ha ez igaz volna, én már tizenöt éve mínuszban lennék. Feltehetőleg a Coca-Cola-gyár és a többi üdítőgyártó cég terjeszti ezt a rágalmat.

7. Ha lehet, igyál kevesebbet, mint a társaság! – igyál minél apróbb kortyokban, néha „kamuzhatsz” is. Azt viszont

semmiképp se engedd, hogy valamelyikőtök kevesebbet igyék nálad. Komlón a bányászok egymás mellé tették a poharakat, és összemérték, ki hol tart; aki lemaradt, annak fel kellett zárkóznia.

8. Taktikailag hasznos lehet, ha a valóságosnál részegebbnek tetetted magad – ilyenkor kisebb kockázattal akár az igazságot is kimondhatod.

9. Ivás közben ne szervezz jövő évi közös turistautakat! Társaid nem fogják elfelejteni, te viszont már másnap reggel megbánod.

10. Ne reménykedj abban, hogy az ital megváltoztatja uralkodó hangulatodat! A szomorú ember, ha iszik, csak még szomorúbb lesz.

11. Ha el akarod kerülni a hányást, tartsd nyitva a szemed, és lélegezz az orrodon keresztül! De a tapasztalat azt mutatja, hogy jobban jársz, ha „kidobod a taccsot”!

12. Hányj egyedül, mint egy magányos hegycsúcs! Ne hagyj, hogy valaki fogja közben a homlokodat, úgysem jobb, és az illető majd eldicsekszik vele másoknak. Azt nem kell külön mondanom, hogy hajolj jó előre, mert a cipődről nem tudod eltüntetni a

nyomokat.

13. Ha ittál, vonulj el! Ha mégis meg kell jelenned valahol, igyekezz minél kevesebbet beszélni. Hátha azt hiszik, hogy csak szófukar kedvedben vagy.

14. Sohase ismerd be, hogy ittál! Jó fordulat a viszontvád: te vagy berúgva! – és egy lenéző gesztussal otthagyni az illetőt.

15. Ne fogadj el tanácsot attól, aki már délelőtt is szeszt fogyaszt! Várd meg az alkonyt az első pohárral.

16. Egy alkoholbetegnél csak egy gyógyult alkoholista nyomasztóbb! Tudniillik az alkoholból nem lehet kigyógyulni, és ezzel ők is tisztában vannak.

A közhely mindig a kétségbevonhatatlan hitelesség formájában jelentkezik!

LEHET, HOGY EZ IS KÖZHELY?

Közhely-gyűjteményem képzeletbeli dobogóján három mondás áll. A bronzérmes egy halálozási hír, melyben az elhunytól egyetlen dolgot tartottak fontosnak megemlíteni: „volt kaposvári lakos”. Az illető nem ért el sokat az életében, az a kevés viszont kétségbevonhatatlan, a világot

benépesítő több milliárd ember 99 százaléka nem jutott el odáig, hogy akár egyetlen napot is Kaposváron tölthessen, ő viszont lakos volt ott.

Ezüstérmes egy 1960 körül kiadott, Bécset bemutató szovjet útikönyv első mondata: „V mire jeszty mnogo gorodov!” – vagyis „A világon sok város van!” Nem mondja, hogy hatvankilenc vagy százötvenmillió; ezért, aki megpróbálja kikezdeni ennek az állításnak a hitelét, az alaposan kösse fel a gatyáját.

A dobogó legmagasabb fokán mégis egy temetések rendező iroda reklámfüzetének bevezetése áll: „Kedves Ügyfelünk! Az ember halandó!” A tétel érvényessége ércnél maradandóbb.

A jó modor a lehető legolcsóbb és leghatékonyabb befektetés!

Sajnos vagy nem sajnós, de tény, hogy egy udvarias gesztussal többet lehet elérni, mint egy hosszú tudományos felkészüléssel vagy önkínzó erőfejlesztéssel. A Tudás és az Erő csak készülődik, a Mosoly ellebben mellettünk, és célba ér.

Sokan azt hiszik, hogy nagyon jó üzletet csináltak, mikor eladták a lelküket, az ördög viszont nem győz csodálkozni, hogy milyen olcsón jutott hozzá!

Legalább ebbe a hibába ne ess bele! Ha árakat mondhatsz, ne szégyelld magad, kezd mindig fenn. A partnered megtudja, hogy mire tartod magad, innen már csak egy lépés, hogy elhiggye: valóban ennyit is érsz.

Ha már elkéstél, akkor ráérsz!

Siess lélekszakadva, amíg van esélyed rá, hogy időben odaérsz, de ha már nincs remény, lassíts le, gombolkozz ki kényelmesen, sőt egy kávé is megihatsz. A hosszabb késésre magyarázatot is könnyebb találni, mert senki sem tételezi fel, hogy ezt meg mered engedni magadnak. Népi változat: „A tisztességről már lekéstünk, a gyalázatra még ráérünk!”

Ne tarts lépést!

Soha ne vedd át környezeted lihegő törekvését: ne törődj autómárkákkal, ne

akarj ott lenni a nagy bálokon és követségi fogadásokon, kerüld el a síparadicsomokat.

Ne kényszerülj állandó görcsbe a figyelestdől, hogy mikor kell elindulnod – maradj le nyugodtan. Kikerülsz a lökdösődő embersűrűből és az elhasználódott levegőből. Magad határozod meg a tempódat, és hidd el: el fogsz jutni odáig, ameddig a többiek.

Még egy apróság. Ha úgy akarod, jelképnek is felfoghatod: a hídon átkelőben a katonai egységeknek tilos lépést tartaniuk, mert ezzel olyan rezgéshullámokat kelthetnek, hogy leszakad alattuk a híd.

Van az önismeretnek egy olyan foka, ami már erkölcstelen!

Ha valaki már semmi jót nem tud feltételezni magáról, az már megengedi magának, hogy ne is tegyen semmi jót.

*Ne tedd meg azt a szívességet ennek a mocskos világnak, hogy rosszul érzed magadat benne! **

BEKE KATA i

Túl azon, hogy minden nap életed egy

visszavonhatatlanul elmúló darabja, melyet kár volna elszomorkodnod, ellenségeid fele öröme is odalesz, ha nem látják rajtad, hogy mennyire; kínlódsz. Fel a fejjel, amíg van!

Ne árts azoknak, akiknek könnyű ártani!

Magadat tiszteld meg, ha olyan ellenfeleket választasz, akik vissza is tudnak ütni.

Ne haragudjatok mindketten egyszerre!

Ez az alapja minden szerelemnek, házasságnak, barátságnak, egymás eltűrésének. (Vigyázat! Én nem ugyanannak a kapcsolatnak az egymást követő négy fokozatára gondolok, hanem négy különböző viszonyra!) Próbáljátok beosztani, hogy mikor, milyen esetekben, melyikötök sértődjön meg.

Élj fenn a hegyen, de mindig számíts rá, hogy egyszer feljönnek érted a völgyből!

Engedj meg magadnak szolid szellemi és testi kiváltságokat: különvéleményeket, mások által haszontalannak ítélt dolgok szeretetét,

egy kertet, az átlagosnál jobb sajtokat és borokat. Készülj fel rá, hogy a világ ezt nem fogja eltűrni, egyszer majd jön valaki, és felelősségre von a luxusaidért. Ne törődj vele, erősítse lelkedet, hogy nem erkölcsi felháborodásában teszi, hanem azért, hogy helyetted ő élvezhesse az élet tetszetősebb adományait.

Álcázd gondosan, hogy mire készülsz!

Ha valaki beléd köt, sérteget, és érzed, hogy verekedni készül, ne vedd át a stílusát. Jóindulatúan bizonygasd neki, hogy nem érdemes verekedni: a győztes sem ússza meg olcsón, ő is kap egy pár pofont, elszakad az ő ruhája is, és így tovább. Mikor a provokátor elfogadja az érvelésedet, és lenéző mosollyal leengedi karját a bokszállásból, akkor vágj bele a pofájába akkorát, amekkorát csak bírsz.

Akkor láttam a világot a legszebbnek, mikor romlani kezdett a szemem!

Soha nem sejtett mesebeli színek tűntek fel, a fények szivárványszerűen törtek meg, a

tárgyak körvonalai vonzóan sejtelmesekké váltak. Csak nehogy érvényes legyen ez a gondolkodásunk gyengülésére is.

Az ég reflexei minden tárgyon azonosak!

Leonardo da Vinci arra tanít minket, hogy a napfény egyforma reflexekkel törik meg a vízen és a hídon, a sarki fűszerbolton és a nemzeti színházon. Egy országon belül is minden intézményre ugyanazok a törvények érvényesek, nincsenek, vagy csak ideiglenes jelleggel létezhetnek kivételes állapotokat élvező szigetek. Az ellenzéknek sincs külön pénzneme és ugyanolyan elvek szerint adózik, mint a kormánypárt tagjai – legalábbis formailag.

Mindig a potyajegyes néző a legelégedetlenebb!

Aki fizetett valamiért, annak érdekében áll, hogy megbecsülje a dolgok értékeit – különben leég önmaga előtt.

A titkon nincs áldás!

Lehetőleg kerüld el, hogy titkaid legyenek vagy titkokat bízzanak rád. Veszélyes és főleg fárasztó!

„Az ért el igazi sikereket, aki jól élt, gyakran nevetett, sokat szeretett, elnyerte az okos emberek tiszteletét, a szegények bizalmát és a gyerekek vonzódását. Aki külön világot hagyott maga után, mint amelyet ő talált születésekor, aki mindenben a legjobbat kereste, és ő is a legjobbat adta önmagából – az élete ihletett volt, az emléke áldáshozó!"

JOSZI STERN

Tudatosítsd magadban, hogy a teljesítményed leértékelő fogadtatása rosszul esik ugyan, de bizonyos mértékben fel is szabadít.

Ha úgy érzed, hogy méltánytalanul lebecsülik a munkádat, többé nem kell alkalmazkodnod az általános elvárásokhoz, a normákhoz, többet megengedhetsz magadban, mert kevés a vesztenivalód.

Támaszkodj neki a feléd irányuló gyűlöletnek!

A szeretet labilis, a gyűlölet megingathatatlan indikátor. Nincs nála biztosabb fokmérő arra, hogy hol tartasz és merre kell haladnod.

A küzdelmeket csak úgy lehet megnyerni, ha az ember azt mondhatja: én ezt jobban tudom!

De akkor valóban jobban is kell tudnod, különben te vesztesz. Egy vendéglőben a pincér ismeretei ritkán terjednek túl azon, hogy egy bor vörös vagy fehér, neked tudnod kell a fajták jellemzőit is, hogy azokra hivatkozva visszaküldhesd a kifogásolt palackot.

A pimaszság koronázás nélküli királyság.

Ilyenkor a szélhámos önmagát emeli trónra, és a saját megbízásából hoz döntéseket.

Nagy tehetségre vall, ha valaki folyamatosan kételkedik a saját képességeiben.

A rendes, becsületes dilettánsokat, de még a közepes adottságúakat sem gyötrik hasonló

gondok. Magyarországon minden borász meg van győződve arról, hogy ő termeli a legjobb borokat.

Júdás volt az egyetlen az apostolok között, aki helyes magatartást tanúsított

– mondta egy biztonsági tiszt. Állampolgári kötelességét teljesítette, amikor bejelentett egy olyan szervezkedést, amely a fennálló társadalmi rend alapjainak megingatására készült. Joggal érdemelte ki a legmagasabb elismerést: az akasztást. Külön érdem, hogy ezzel sem az államot terhelte, hanem öntevékenyen hajtotta végre.

Ne vágd ki a fákat, mert lehet, hogy egyszer még vissza kell másznod rájuk.

Az is lehet, hogy egyáltalán kár volt lejönnöd róluk, biztonságosabb és természetesebb közeget adtak, mint a mostani városi életformák.

Hagyd a holnapot holnapra!

Egyszerre pont elég, ha egy napot élsz. Ha a

holnap terhét hozzáadod a tegnapi szarmazó elmaradásodhoz, össze kell roppanj a súly alatt.

Hogy küzdjük le a magányunkat?!

Sehogy, a magányunk bennünk rejlik, sőt, azonos velünk.

Mindenkihez úgy szólj, mintha csak magadban beszélnél

– tanítja a Mester. Csak így őrizheted meg a gondolkodásod egységét, szolidaritásodat a világ nyomorultsága iránt.

Nem azok állnak közel hozzám, akik könnyeket ontanak mások szenvedései fölé, hanem azok, akik küzdeni tudnak a sírásra készítő bajok ellen.

A pusztá sajnálkozás különösen azért veszedelmes és kártékony, mert a cselekvés látszatát kelti.

Ne írd le olyan mondatokat, amelyeket egy az egyben idézhetnek ellened.

Igyekezz meggátolni, hogy az állításaidat kiemeljék az összefüggéseiből. Fogalmazz úgy, hogy megőrizd a védekezés-visszavágás lehetőségét. Bátran kitalálhatsz idézeteket is – ez önvédelmi eszköz –, biztos lehetsz benne, hogy senki sem fog utánanézni az eredetüknek. Te sem szoktál.

Sok ember két ugrással próbál meg átugrani egy szakadékot.

Nem sikerülhet: vagy egyből, vagy sehogy.

Kezdjük el, aztán meglátjuk, mi lesz!

– mondta Napóleon. Az igazán nagy vállalkozásokba másképp nem is lehet belevágni.

Cselekedj, mielőtt még megtiltanák!

A Hatalom minden korlátozó döntése előtt adódik még egy rövid, esetleg csak néhány órányi periódus, amikor a régi szabályok még érvényesek: vehetsz-eladhatsz valamit, eltávozhatsz, kapcsolatokat kereshetsz. Próbáld kihasználni ezeket a rövid

„stillstand”-eket, menteni valamit a mentendőkből.

Sohase elégedj meg egy „majdnem”-mell

A dolgokat vidd el az egyértelmű döntésig, vagy állj el tőlük, mert a bizonytalanság mindennél inkább akadályoz a további haladásban, sorsod építésében. Egy 99 százalékos ígéret rosszabb, mint egy 5 százalékos, okvetlenül gyanút kell fognod, hogy miért nem egészítik ki a jelentéktelen eggyel. Majdnem mindig a visszavonulás morális lehetőségét egyengetik vele.

Nagy megtiszteltetés, ha a társadalom valakit öregkorára is erejét meghaladó feladatok elé állít.

A teljesíthetetlen elvárás jelzi, hogy az illető élete nem tért le mellékvágányokra, megmaradt a maga legjobb szintjén, a legjobb irányban. Legalábbis az emberek szemében.

A klinikai pszichiátereket csak az különbözteti meg az ápoltaktól, hogy náluk

van a kulcs!

Az egyik neves ideggyógyász professzor azt mesélte nekem: lefekvésnél mindig kikészít az éjjeliszekrényére egy fél tabletta idegcsillapító Xanaxot, hogy kéznél legyen, ha éjszaka felébred, és elviselhetetlen szorongás fogja el. Eredetileg vizsgálatra mentem hozzá, de ezek után felhagytam a szándékommal.

Aki önmagát átkozza, az megsérti a Törvényt
TALMUD

Kötelező, hogy belátással légy önmagad iránt. Egy-egy vétkednél figyelembe kell vened a „mikor”-t, a „hol”-t, a „miért”-et és a többi lehetséges enyhítő körülményt.

A világ jelenlegi állapotait szemlélve el kell hinnünk, hogy annak idején Barabást feszítették meg, és nem Jézust.

Barabás halálát alátámasztani látszik, hogy nem a megváltás következett be, hanem a bűn megdicsőülése.

Isten feltehetőleg sokat tanult Szodoma esetéből.

Ma már nem kímélné meg a várost az esetleg benne lakó tíz emberért, hanem már tíz gonoszért is elpusztítaná. Rájött, hogy minimális esélyt sem szabad adni a rossznak, mert megállíthatatlanná válik.

Maga a „kutya” szó is harap.

A leírt szónak rettenetes felidéző ereje van. Ha papírra veted egy fenyegetés nevét, az már meg is jelent, és ha valóban hatásosan teszed, a „kutya” szó jobban harap, mint maga az eleven állat. Ha nem így volna, nem is lenne érdemes írni.

Használj inkább többes számot!

Valamiért jobban hat, mint az egyes szám. „Nehéz idő jött el ránk” helyett méltóságteljesebben hangzik: „Nehéz idők jöttek el ránk.” Még a logikailag többes értelmű egyes szám is fakóbb: „sok nép és nemzet vonult el itt” gyengébb, mint a „népek és nemzetek vonultak el itt” formula.

Ha lehetséges, betűkkel írd ki a számokat!

Biztosra veheted, hogy a szerkesztők, korrektorok vagy a nyomdászok tíz esetből ötször majd az általad adott számokhoz, csak úgy „forhend”-ből hozzátesznek egy-két nullát.

(Magunk között szólva, egy újságcikk esztétikai hatásosságának szempontjából nincs jelentősége annak, hogy ötezer vagy ötvenezer tonna kőport említenek meg benne, sokkal inkább a megírás hangulati tényezői döntenek, de sajnos ezt nem mindenki fogadja kellő megértéssel.)

Utána magyarázkodhatsz, ahogy csak akarsz, mégsem fogják elhinni neked, hogy te eredetileg pontos számokat írtál. Tehát a betű a biztosabb.

Szeretni kell a neveket!

Mindenféle szövegben a legbiztosabb és legkikezdhetetlenebb szavak a személyek és a tárgyak nevei. Ha lehet, iktass be az anyagodba felsorolásokat, nemcsak azért, mert ingyen szöveghez jutsz általuk, hanem mert szinte automatikusan megteremtik a

hitelesség hangulatát is.

Ne ugorj be divatos szavaknak és kifejezéseknek!

Tartsd távol tolladtól a korszak megkövesedett sztereotípiáit, mint amilyen volt korábban a „mód és lehetőség”, a „kétlakiság”, az „egyrészt-másrészt” vagy mostanában a „kihívás”, a „team-munka” és így tovább.

Napjaink kedvencei közé tartozik az „üzenet” is. A Metro-Goldwyn-Mayer cég szerint, ha egy rendező filmjével „üzenet”-et akar küldeni, jobban teszi, ha elmegy a postára, és feladja távirat formájában.

Továbbá: kerül, amibe kerül, de kerüld el a „kerül”-t is a „megvalósításra kerül” és ehhez hasonló alkalmazásokban.

Nem biztos, hogy ezek a szavak már eredetileg sem jelentettek semmit, az viszont kétségtelen, hogy a használatban kiürültek és elkoptak. Ma már csak műveletlen „bunkókban” kelthetik fel az elegáns fogalmazás hitét.

„Ami pedig paprikáskrumpli, azt

paprikáskrumplinak is kell nevezni"

KÁDÁR JÁNOS

– nem pedig serpenyős rostélyosnak. A dolgok a maguk közhasznú nevükkel azonosak és úgy is említendőek. Ne engedd, hogy a másodlagos, szépeltő értelmezés kiszorítsa az elsődlegeseket. A „kurva” például igenis az a nőszemély, aki pénzért árulja a testét, nem pedig az az asszony, aki flörtöl veled, de lefeküdni nem hajlandó. Az legfeljebb bűdös kurva.

Őrizkedj a két lábra állított óriási melléknevektől!

Senki sem lehet csak „jó” vagy csak „gonosz”, de még csak „hős” vagy „örök vesztes” sem. Az ilyen alak hamar unalmassá válik, mert tíz évre előre ki tudjuk számítani a lehetséges reakcióit.

Egy figura-képletet csak legalább két tulajdonság ellentéte alkot, ezt még az olyan sablonokban is felfedezheted, mint az érzelmesen zongorázó SS-tiszt vagy a magánéletében gátlásosan félénk merénylő.

Kerüld el a fakó igéket!

Ne azt írd, hogy „még ma meghalsz!”, inkább: „abban a ruhába halsz meg, ami rajtad van!” Vagy „még ma meglátod az istent!” – tanítja a mester.

„Itt ma friss hal kapható!”

Egy anekdota, amely bepillantást enged a fogalmazás lehetséges mélységeibe.

A címben említett feliratot egy falusi piacon függesztették ki a halasbódé fölé. Észreveszi egy ember, odamegy az árushoz, és indignálódva kérdezi tőle:

– Miért írja azt, hogy „itt”? Azt mindenki látja, hogy maga ezen a piacon árulja a halat és nem egy másikon. Nem igaz?

– De, igaza van.

– Aztán mi az, hogy „ma”?! Nyilvánvaló, hogy ma árul és nem tegnap vagy holnap.

– Kérem, már húzom is ki a szót.

– De menjünk csak tovább. Ki nem tudja azt, hogy magánál „kapható” a hal és nem venni akarja?

– Ez is igaz.

– A „friss” szó megint csak felesleges, senki

sem gondolja, hogy maga tavalyi halakat kínál.

– Akkor maradjon csak annyi, hogy „hal”? – kérdezi az árus elbizonytalanodva.

– Azt sem kell kiírni, mert olyan büdös, hogy száz méterről is megérzi az ember.

Ha túlságosan rigorózusok vagyunk, mi is így járhatunk el a magunk mondataival. Hány regény készült volna el, ha minden szavát ilyen gondos mérlegelésnek vetették volna alá vagy távirati díjtarifával kellett volna megfizetni őket.

Nincs veszélyesebb az értelmes sajtóhibánál!

Addig nincs baj, amíg az almát mondjuk „ölmá”-nak vagy a körtét „rölté”-nek szedik, ezeket az olvasó automatikusan tudomásul veszi, és továbbsziklik a szeme. Végzetessé válhat viszont, ha az eredetileg szándékolt szó helyére véletlenül egy nyelvtanilag, értelmileg teljes értékű, a szöveggörnyezetbe beilleszkedő másik szó kerül.

A közismert példák sorából említsük meg Bodó Béla újságíró fatális esetét. A Sztálint elparentáló cikkében a mélységes „megrendülés” „megrendelés”-sé változott.

Egy háború előtti újság vezércikkében a „szárnyalás” első „á” betűjéről lemaradt az ékezet. Illyés Gyula egy frankomán kritikusnak a tanulmányát az „elmerülök Gide világába” mondat utolsó szavában az „i”-t „a”-ra cserélte ki.

Érdekelne, hogy a nagy Freud Zsigmond miképpen elemezné ezeket az eseményeket. Lehet, hogy úgy ítélné meg: ilyenkor valamilyen tudatalatti tartalom kerül a felszínre. Felejthetetlen gépírónőm, Márer Klári gépelés közben csak és kizárólag altesti témák irányába tévedt: „ősz üstökű” helyett „őszes tökű”-t, „jó ízlésű” helyett „jó ízélésű”-t kopogtatott le. :

– Tudja, Gyurikám – mondta egyszer nekem –, én olyanokat szoktam álmodni, hogy attól még Freud is elpirulna.

Ha ilyen hibák be is csúsznak néha, abban az egyben biztos lehetsz, hogy a szóvicceidet kigyomlálják majd a korrektorok. Például, ha azt írod, hogy gyári időszámítás szerint élsz, mert a szomszédos üzem dudája szokott ébreszteni, a nyomtatott szövegben „nyári időszámítás” fog szerepelni.

A hasonlat nem arra való, hogy világosabbá tegyen valamit.

Egy régi tanárom mondta:

– Petőfi az írja, hogy „sötét az éj, mint a kibérlett lelkiismeret” – jóllehet az emberek már lényegesen több éjszakát láttak, mint kibérlett lelkiismeretet.

Bár ahogy belegondolok napjaink politikai átváltozásaiba, már nem is vagyok olyan biztos, hogy a tanárom okfejtése ma is megállja-e a helyét.

Valami régi, valami új...

Az angol esküvői hagyományok szerint a menyasszony ruháján kell, hogy legyen valami régi, például egy ó-csipke és valami új, mondjuk egy most készült hímzés. Ugyanígy járj el te is, ha hozzákezelysz egy íráshoz. Keress valami régit, nézd végig a közmondások és szólások gyűjteményének témádra vonatkoztatható szakaszait. Egy jól kiválasztott és megfelelően elhelyezett idézet azt a benyomást kelti az olvasóban, hogy a te soraid is az évszázados népi bölcsességben fogantak.

Ennyit a régiről, hogy az új mi legyen az írásodban, az már rajtad múlik, de ez sem kihagyható. „Azért hallgatunk meg valakit, hogy valami újat halljunk tőle” – tanítja a Mester.

A szatíra ütőfelülete épp ellentétes az ökölvívásával – az öv alatt kezdődik.

A legnagyobb példája tanít rá hogy a nemi szervek, az ürülék, a szellentés és más hasonló említése vagy a rájuk történő utalás még soha nem maradt hatás nélkül. Ütőerőben ezekhez a fogalmakhoz legfeljebb a pénz hasonlítható.

Egy színigazgató közös munkánk során egyetlen dramaturgiai tanácsot adott nekem: „írd bele egy párszor a szövegbe, hogy a kurva anyádat!” Az igazgató neve és címe a házfelügyelőnél található.

A „humorság” az nem humor.

Humornak azt a derűt nevezzük, mely magukból a dolgokból vagy azok hordozóiból árad, humorságnak pedig azokat a mesterségesen előállított pótlékokat,

amelyeket mi próbálunk meg beleerőszakolni a dolgokba. A humorság skálája Hlusztvislhák Benő személynévtől Jászkarafaszajenő kisközségen át egészen az „aki disznó közé keveredik, azt megeszik a korpák” életbölcsségig terjed.

A humorság idült betegséggé válhat, főleg állandó eredetiségben szenvedő jópofáknál és professzionista vicclapszerzőknél szokott előfordulni.

Jézus mellé latrok kellenek.

A fenti tétel a szerkesztésre is vonatkozik. A mellékszereplőket úgy kell megválasztanod, hogy a maguk ellentétes vonásaival kiemeljék a hősöd legfontosabb tulajdonságait. Képzeld el, mit veszítene súlyából Jézus megfeszítettetésének jelene, ha nem két latrot szegeznek fel mellé, hanem két másik szerényebb képességű, de ugyancsak a végletekig tisztességes megváltót.

Hosszú, boldog szerelemről még nem írtak jó regényt.

Ezt inkább a saját személyünkben

szeretnénk megélni, a mások boldogsága nem érdekelt minket igazán. Olvasói fantáziánk a veszélyekhez, a konfliktusokhoz vonzódik.

Minden írásnak egy meghatározott olvasóréteget kell megcéloznia!

Nincs olyan írott mű, amely mindenkire szólna – a Bibliát, sőt a kormányrendeleteket is ide véve. Mikor leülsz a papír elé, el kell döntened, hogy kinek akarsz tetszeni. Ezzel már a címadásnál számolnod kell és az utolsó kitett pontig nem feledkezhetsz meg róla. Az egyszer kiválasztott eszközök színvonala és jellege nem változhat meg menet közben, mert megsemmisítik a legfőbb célt: a hatni akarást.

A helyzetet csak az egyszerűsítheti le, ha beéred azzal, hogy te leszel önmagad egyetlen olvasója, akkor felszabadul előtted az eszköztárad teljessége. Csak hogy minek?!

A cirkuszi nézőt csak az érdekli, hogy leesik-e a kötélről az egyensúlyozó művész.

Csak a kockázat vonz, csak a veszély vált ki

igazi feszültséget. Mutatványaidnál te is használd ki a látványos rizikó lehetőségeidet: emlegesd a művedet fenyegető betiltást, az ellened szóló telefonokat – mindig akad, aki elhiszi majd. Külön hangsúlyozd, hogy nem élsz különféle biztosító övekkel – pártok, alapítványok támogatásával, megtartod önállóságodat. Mutatvány közben a nagyobb hitelesség kedvéért egy-egy apróbb megingást is beiktathatsz – ez is jelzi a teljesítmény nehézségét.

„Ne művészi mondatot keress indulónak, csak várakozást, érdeklődést keltőt.”

– tanítja a Mester.

Ami engem illet, a leghangulatosabb elbeszélésindításnak a nagy orosz-jiddis író egyik mondatát tartom: „magának nem kell, hogy magyarázzam, reb Sólem Álechem...”

Hatásának titka annak felmérésében rejlik, hogy az olvasónak hízeleg, ha komolyan veszik, méltónak tartják arra, hogy megítélje azokat a dolgokat, melyeket a történet során elébe tárnak majd.

Egy almától soha ne kérd számon, hogy miért

nem körte inkább.

Mindig fogadd el az adott alkotás belső törvényeit és azt vizsgáld meg, hogy ezeknek milyen színvonalon felel meg, ne a magad önkényes elvárásait próbáld meg ráerőltetni.

Soha nem voltam olyan okos, mint a saját mondataim.

– vallja be a Mester. – A kiérleletlen gondolataimat mindig a belső mondat belső törvényei öntötték végleges formába. Ha van érdemem, akkor csak annyi, hogy mindig figyeltem rájuk és hagytam, hogy ők vezessék a tollamat. Hasonlatos vagyok az öreg pilótákhoz, akikről azt mondták, hogy a „seggükkel repültek”, mert a gép mozgását érezték meg, és a cselekvéseiket ehhez szabták.

Az erotikát helyezd át múlt időbe.

Az igazán sikerült művészi erotikus jelenetek nem az ágyban játszódnak és távolról sem azonosak a nemi aktussal. Ahogy visszaemlékszem
legizgatóbb

filmélményeimre, Eizenstein mexikói krónikája jut az eszembe: egy asszony a haját mossa a tóban és távolról hívogatóan mosolyog a férfira. Egy dél-amerikai történetben az asszony rááll a férfi lábára, és úgy lépkednek a ház belseje felé.

Ha már direktben kell leírnod egy közösülést, legalább tedd múlt időbe: „milyen melleket tapogattam, milyen combok között forgolódtam” – mondja a latin költő. Így biztosabban el tudod kerülni, hogy a saját fantáziádat éld ki a jelenetben, magyarul disznólkodj.

„Hozzád kegyes volt a sors!”

Kabos Lászlót, ezt az alacsony, vörös hajú komikust, hatvanadik születésnapján Kellér Dezső, a nagy konferanszié, köszöntötte az öltözőben a következő szavakkal:

– Lacikám, a komikust egyetlen csapás érheti: ha hirtelen megszépül! Hozzád kegyes volt a sors!

Ez a poén 1988-ban jutott az eszembe, mikor az úgynevezett „peresztrojka-betegség” engem is a padlóra küldött. Azt hittem, hogy a rendszer bukásával együtt érvénytelenné

váltak az én írói eszközeim is, melyek a rezsimmel folytatott harcaim során keletkeztek: a szatirikus látásmód, a leleplező riporter alapállás, az esetek iránt érzett szolidaritás, a vonzódás a magányos küzdelemre ítélt hősökhöz és így tovább. És valóban: ha akkor egy tehetséges, becsületes, politikailag korrekt és tiszta kezű új világ jött volna el, én nehezen vagy talán soha nem tápászkodom fel a padlóról. Hamarosan meggyőződhettem azonban, hogy a dolgok leglényegét tekintve semmi sem változott, vagy ha változott, csak tovább romlott, és a székéren döcöghet tovább ugyanazon az úton. Azóta már még egyszer „kegyes volt hozzám a sors” a magyar politikában.

A hasonló válságok idején is hinned kell abban, hogy ebben az országban te vagy a fontos, mert itt mindig is nagyobb volt a fajlagos politikus-felhasználás, mint az újságírói. A „mágusok” jönnek, aztán mennek is, magukkal víve lapos röppályájú trükkjeiket.

Hadd vigasztaljalak tovább egy másik példával, melyre gondolhatsz válságaid idején, a zsidók ősszel tartják az újévüket,

mit gondolsz, miért? Azt hiszed, ők nem látják, hogy a mezőkről már eltűntek a kalászhok és a fákról a gyümölcsök? Tudják, de azt is felfogták, hogy ebben a levéltelen szürkességben, lent a föld gyomrában most kezd el serkenni a jövő évi termés.

Az évszázadok elkopnak az írások mögöl.

Bármilyen bátorságot és éleslátást is kívánt meg egy cikk vagy egy novella megírása az adott időben és az adott körülmények között, öt-tíz év múlva már csak az számít, hogy milyen olvasmányélményt nyújt nekünk. Az esetleges lábjegyzet, hogy „én már akkor!” – senkit sem érdekel.

A hatalomnak nincsen humora.

A humor szükségképpen a merevségekre mutat rá, ez nemcsak a személyekre, hanem az államszerkezetre és a társadalmi rendre is vonatkozik. A hatalom nem tud változtatni a megtámadott hiányosságain, ha egy ponton enged, előbb-utóbb az egész rendszerét felfejtik épp úgy, mint a macska a terítőt egyetlen megragadott szálából. Tehát a

hatalom a humorra csak tiltással vagy más presszióval válaszolhat.

A hatalomról vagy rosszat, vagy semmit.

A hatalom javára még tárgyilagosnak sem szabad lennünk. Olyan aránytalan és méltánytalan erőfölényben van az ellenfeleivel, sőt az egész néppel szemben, hogy nem igényelheti az objektivitásunkat – még akkor sem, ha véletlenül igaza volna, bár ez a veszély ritkán fenyeget.

Egy pillanatra sem lehetsz civil.

Az élet folyamatos figyelésére vagy kötelezve, feküdj bár nászágyadon vagy állj az anyád koporsója előtt, ha akarnál, sem adhatnál felmentést magadnak.

1956. november 8-án vagy 9-én a felkelés szélütött utóvédjeként kóboroltam Óbudán egy géppisztolyt szorongatva. Egy szovjet tank váratlan géppuskarüze beszorított egy átjáróutcába, megpróbáltam a köz túlsó végén kijutni, de azt is tűz zárta le. Nem volt mit tennem, leültem egy építkezéshez kikészített homokdomb tetejére, bár nem

lehettek kétségeim sorsom felől, ha rám találnak fegyverrel a vállamon. Egy férfi is beszorult a csapdába, próbálta tartani magát:

– Ennek a fele sem tréfa! – mondta, és köpött egyet. Ott, a halálos fenyegetések árnyékában is, feltűnt nekem, hogy a köpet nem vizes volt, hanem apró buborékokból állt, a férfinak nem maradt elég nyál a szájában.

– Ha túlélem ezt a bajt, egyszer majd megírom – gondoltam magamban.

Isten nem fűzött kommentárokat a Tíz Igéhez.

Indoklásul elegendőnek vélt annyit hozzátenni, hogy: „Mert én vagyok az úr és senki más!” Azt hiszed, nem tudott volna kitalálni valami részletesebb értelmező szöveget, ha fontosnak találja?

Neked is szem előtt kell tartanod, hogy minél inkább magyarázkodsz, annál több támadható felületet nyújtasz. Így már nemcsak az állításaidat kell megvédened, hanem a magyarázataidat is.

„Ha látok egy tökéletes hűséggel lefestett

*kutyát, elégedettséget érzek afölött, hogy
eggyel több kutya van a világon, de semmiféle
esztétikai öröm nem fog el"*

GOETHE (?)

Bizony a valóság kevés, mindig hozzá kell
tennünk egy kis pluszt: filozófiát, szerkezeti
rendet és hasonló apróságokat. Kész
regényeket még senki sem talált az életben.

Az interjú nem a humán értelmiség műfaja.

Tudniillik nem ad módot a mérlegelésre, itt
minden hezitálás a gyöngeség jelének tűnik.

*A néző a riport kezdetén az újságíró pártján
áll!*

Ez logikus is, ha meggondolod, hogy ő teszi
fel azokat a kérdéseket, melyekre a néző
szeretne választ kapni – ezért a saját
képviselőjének tekint. Ezt már az első
pillanatban meg kell változtatnod, meg kell
szerezned a néző rokonszenvét.

Tartsd szem előtt az AIDA-formulát!

Ezt a receptet a kereskedelmi ügynökök

taktikájaként dolgozták ki, az elgondolás szerint az áru eladásának folyamata a következő lépcső-] fokokból áll össze:

1. Attention – felkelteni a figyelmet
2. Interest – kiváltani az érdeklődést
3. Desire – vágyat kelteni a megszerzése iránt

4. Action – megkötni az üzletet.
Ugyanezek az ajánlások vonatkoznak a te személyiségedre is, mikor magadat eladni megjelenysz a képernyőn.

„A tévériportnak nincs esztétikája, a riporter magatartásnak nincs etikája

VITRAY TAMÁS

Ő csak tudja! Te se felejtsd el.

Communicare necesse est!

Aki nem kommunikál, az ott ül az utcasarkon, és zsíros kenyeret eszik halálos vékonyan megkenve.

Ha nem adsz információt, nem tudsz manipulálni sem. A legtudatosabb félrevezetés nem a hallgatás, hanem a szándékosan hiányos tájékoztatás.

A kommunizmus olyan antiszemitizmus, amely a keresztényekre is vonatkozik!

– tanítja a Mester, mert a totális „népboldogító” eszmék gyökerei valahol lent a mélyben összeérnek, még az is lehet, hogy azonosak.

Van, akit az Isten nagyobb szolgálatokra küldött, mint hogy vak öregasszonyokat vezessen át az utca túloldalára.

Nem biztos, hogy minden embert a hétköznapi élet elvárásai alapján kell értékelnünk – megítélésükben lehetnek más szempontok is. Persze a nagyságra egyéb bizonyíték is kell, mint hogy hagyjuk a vakokat az utca sarkán toporogni.

A lelki vakok is bottal járnak!

– tanítja a Mester a különbség csak annyi, hogy nem támaszkodnak rá, hanem ütnek vele.

Mikor megszűnt az élet, jött az Élet!

A dolgok neve élére akkor kerül nagy

kezdőbetű, mikor végképp kiürültek, elvesztették eredeti tartalmukat és fogalmakká váltak.

A lusta küldönc egy fél próféta.

Mert mire odaért a címzetthez, a levélben még csak távoli lehetőségként jelzett bajok már a megvalósulás közelébe kerültek.

Beszéljünk-e „off the record”?

– vagyis szabad-e elmondanunk olyan dolgokat is, melyeket hangsúlyozottan nem nyilvános közlésre szántunk?

1. Szabad, ha ezt a kiszivárogtatás egyik formájaként használjuk.

2. Szabad, ha már többször is megbizonyosodtunk az adott újságíró korrektségében.

3. Minden más esetben életveszélyes! Ennek igazolására ideiktatok egy példát a nemzetközi gyakorlatból.

Az Egyesült Államokban egy újságíró televíziós interjút készített a képviselőház elnökének az anyjával – megjegyzendő, hogy az illető hölgy teljesen járatlan volt a

politikában. A felvétel során egyszer valamilyen okból kikapcsolták a kamerát, a beálló szünetben a riporter megkérdezte:

– Mi az ön fiának a véleménye Hillary Clintonról, az elnök feleségéről?

Az asszony kitérőleg válaszolt:

– Sajnos, ezt nem mondhatom meg.

– Nyugodjon meg, kettőnk között marad!

– Hát akkor csak annyit, hogy a fiam szerint Hillary egy közönséges szajha!

Közben újra bekapcsolták a kamerát, és a riporter közölte az egész világgal, hogy az asszony mit mondott az elnök feleségéről.

Jó, ha az emlékezetedben tartod ezt az esetet.

Használd ki a készülődés perceit!

A riporternek általában szüksége van bizonyos időre, hogy működőképessé tegye a felszerelését, bekapcsolja a magnót vagy a televíziós kamerát, ha ebben a néhány percben megfelelően viselkedsz, meg tudod nyerni a jóindulatát.

Nem juthatsz világrengető előnyökhöz, de annyit elérhetsz nála, hogy ne agresszív kérdésekkel nyisson, mert ebben az esetben

védekező helyzetből indulva
magyarázkodással kellene kezdened.
Például, ha a beszélgetéseknek az az
apropója, hogy te már tizenhat éve vezeted
ugyanazt a vállalatot, kérdezheti, hogy nem
gondoltál-e arra, hogy átadd a helyedet a
fiataloknak és azt is, hogy tudtál ilyen hosszú
időn át kiváló eredményeket elérni.

*Mindig győződj meg, hogy forog-e a riporter
magnója!*

Tíz esetben legalább egyszer nem indul be a
kezdésnél, és te hiába beszélsz. Nem csak az
idődet vesztegeted el ilyen módon, de
másodjára már nem tudod az eredeti
lendülettel előadni a mondanivalódat.

Sose légy biztos abban, hogy a Sors éppen
most hozott össze egy lelkiismeretes profival.
Az viszont már túlzott óvatosságnak tűnik,
ha a kazetta azonnali visszahallgatását
kéred, vagy párhuzamosan a saját magadén
is rögzíted a felvételt.

Engedélyezz illúziókat a riporternek!

Éreztesd, hogy neked is érdemes volt leülnöd

vele, mert olyan gondolatokat sikerült kihoznia belőled, melyeket még egyetlen újságírónak sem mondtál el.

Lehetőleg ne jelentsd fel a riportert a főnökeinél!

Te ne vedd át azt a szokást, hogy a panaszoddal azonnal a főszerkesztőhöz rohansz. Előbb az érintett újságírónál próbálkozz, nagyobb esélyed van rá, hogy elégtételt kapsz, esetleg egy új interjú keretében.

Ne vállalj szerepet nyilvános tévévetélkedőkben!.

Ez nálunk valami egészen nyomorult dolognak számít. Az ilyesfajta játékokban résztvevő versenyzők nem is hasonlítanak nyugati társaikhoz, akik előírásos sportszerű mosollyal veszik tudomásul, hogy nem sikerült megnyerniük a legújabb típusú, harmincezer márkába kerülő Jeepet, mivel a döntő pillanatban a piros dobozt választották a kék helyett. A magyar versenyzők nem játszanak, hanem harcolnak, mert nem

luxuscikkeket akarnak megnyerni, hanem a mindennapi életükhöz szükséges pénzbeli vagy tárgyi eszközöket. Olyanok, mint az a nő, aki nem szerelemből akar orálisan kielégíteni egy férfit, hanem azért, mert éhes.

Ha valamiért fontos embernek számítasz és úgy kérnek fel, még kínosabb kutyaszorítóba kerülsz. Elvárják tőled, hogy miközben pörgeted a szerencsekereket, hatásos poénokat rögtönözz – biztosítalak róla, hogy semmi sem fog az eszedbe jutni. A nézőben egy idétlenül vigyorgó debilként marad meg a képed.

Az alkalmi játékvezetéssel is csak eleven szöveget gyűjthetsz a fejedre. Mindenki meg lesz győződve, hogy elfogult vagy valamelyik versenyző javára. Társaságokban kedvenc vitatémának számít majd, hogy milyen százalékban részesedsz a nyereményből.

Ne vállalj fel politikai előítéleteket!

Bizonyára vannak olyan műsorok és újságok, melyekben nem szabad szerepelned, de az is biztos, hogy ezeknek a száma lényegesen kisebb, mint ahogy gondolni szokás.

Politikai ellenfeleid orgánumaiba is

bemerészkedhetsz, ha kellő óvatossággal jársz el. Leadás előtt nézd meg a műsort vagy a cikket, jogod van hozzá, hogy ellenőrizd a rád vonatkozó részeket. Hinned kell abban, hogy te adsz majd rangot nekik és nem ők húznak le téged a saját színvonalukra. Harcolni különben is az ellenséggel kell és nem a barátokkal.

Ne zavarjon, ha a rutinos eresz alá húzódók fintorognak majd, az elfogulatlanok becsülni fognak a magabiztosságodért. Gyűjts egy gyertyát az ördögnek is, lehet, hogy a következő választáson ő jön be angyalnak a mennyek országában.

A hiúságot különböztess meg a hatékonyságtól!

Ha a szereplés vágya fontosabb neked, mint a közlés szándéka, ne vállald el a felkérést. Ne magadat mutogasd, hanem az ügyedet.

Ha nem tudsz profiként dolgozni, dolgoztass profikkal!

Nem biztos, hogy épp te tudod legjobban képviselni az ügyedet a nyilvánosság előtt.

Könnyen előfordulhat, hogy a vállalkozásod kampányát te rontod le a saját balul sikerült fellépéseddel. Legyen annyi önkritikád, hogy belátod: nem vagy alkalmas a hasonló fellépésekre, és bízd másra a munkát. Bármilyen furcsán is hangzik: néha úgy őrözd meg a rangodat, hogy ha nem szerepelsz.

Ha gyakran akarsz szerepelni, vegyél meg egy riportert!

Tudniillik megvásárolhatóak. Néhány műsorvezető, újságíró, ha őszinte volna, éppúgy teleírhatná zakójának vagy kosztümkabátjának hátát a különféle támogató cégek és vállalatok jelvényeivel, mint ahogy a futballisták teszik ezt a mezükkel és a sportnadrágjukkal. Gondold meg: sokkal olcsóbb megoldás, mint saját reklámfőnököt tartani.

Ha két nappal a felvétel előtt kérnek fel, biztos, hogy, csak azért kellesz, mert valaki más lemondta a beszélgetést!

Még sokszor megismétlem majd, hogy az

ilyenekből ne csinálj önérzeti kérdést. Ha valamiért fontos neked ez a szereplés, ilyen esetekben: is vállald el nyugodtan. Az így kialakult helyzetben aztán a szokásosnál többet engedhetsz meg magadnak, lehetnek extra kívánságaid is, például küldjenek érted kocsit, adjanak előre írásbeli anyagot, hogy tájékozódni tudjál a témában, vagy hadd vihesd be magaddal a stúdióba a kutyádat. Ne szégyellj élni a lehetőségeiddel.

A nappalidba beengedheted a riportert, de a hálósobádba semmiképpen!

Ez a szó szoros értelmében is érvényes, áttételesen pedig még inkább. Az előkészítő-tisztázó megbeszéléseken tartsd kellő mértéket, mikor a magánéleteredől faggatnak, inkább kevesebbet mondj, mint többet. Az önkitárulkozás számtalan baj forrása lehet: megmutathatja gyenge pontjaidat az ellenfeleidnek, tippeket adhat a zsarolóknak és a gyerekrablóknak, de a legfontosabb, hogy néhány intimitás összezavarhatja az emberekben a rólad kialakult képet.

Persze más a helyzet, ha semmi egyébbel

nem tudsz hatni a nézőkre, mint a magánéleteddel – ilyenkor legyél mindenek felett példás családapa és hűséges barát.

Ne szervezd túl magadat!

Ugyanannak a műsornak az ügyében ne tárgyalj több szerkesztővel vagy rendezővel, és főleg ne kötelezd el magad. Aki végül lemarad a munkáról, mindent megpróbál majd, hogy keresztbetegyen neked.

Előzetesen magolj be néhány hatásos mondatot, aztán felejtsd el őket!

Ne akard mindenáron elmondani az előkészített poénjaidat, mert ez a törekvés merevvé tesz, és ha túlságosan erőlteted, nagy a valószínűsége, hogy rossz helyen dobod be őket. Ha egy patront elsütsz az elején, esetleg nem marad több lőszered, nem tudod emelni a szövegedet, az egész anyagod érezhetően elszegényedik. Várd ki, amíg a jó mondataid maguktól kikíváncoznak belőled a beszélgetés folyamán, ha mégsem adódik rá alkalom, tedd el őket legközelebbre.

Egy dolgot alapozhatsz meg előzetesen:

megfelelő idegi- és lelkiállapotot, hogy jól érezd, és pontosan tudjál reagálni. Elsősorban önmagadból kell felkészülnöd!

Inkább kevesebből többet!

A felkészülés második szakaszában a felhalmozódott anyagtömegből válaszd ki a néhány legfontosabb témát, és azokat dolgozd ki alaposan. Számíts arra is, hogy a vártnál kevesebb időt kapsz majd a megszólalásra, ezért a meghatározott tárgykörök között is állíts fel megfelelő rangsort.

A szerkezeti megoldásokból jussanak eszedbe az egykori hivatalos ünnepségeken tartott úgynevezett „gumi beszédek”. Az eredetileg harminc perces anyagból különféle kihagyásokkal, átkötésekkel 20, illetve 15 perces használható szónoklatokat is lehetett szerkeszteni.

A belső kompozíciót úgy határozd meg, hogy az első harminc másodpercben elmondhasd a lényegi közlendődet, mert nem biztos, hogy később szóhoz jutsz majd. Egységes gondolati megfogalmazásra is kell törekedned, hogy a nyilatkozatodat ne tudják

széttrancsírozni a vágóasztalon. Az „üzenetedet” egy szlogen köré csoportosítsd, mely annál jobb, minél rövidebb. Vegyünk két példát az idegenforgalmi propagandából, Ausztria jelenleg is használatos jelmondata: „Szerencsére van egy Ausztria is!”, a Franco tábornok utáni Spanyolországé pedig „Spanyolország más!” volt.

A hosszabb rádiós beszélgetéseknél előírásszámba megy, hogy a műsoridő ötven százalékát zenével kell kitölteni, ezért a zenei szerkesztő kérlelhetetlen beintésére a társalgást gyakran megszakítják egy-egy betéttel. Ez mindenképpen zavaró, de próbáld meg úgy elosztani a mondanivalódat, hogy egy-egy etápbá egy-egy gondolati láncszem kerüljön, hogy a hallgató könnyebben tudja követni a szándékodat.

A lehajtott fejre nem sújt le a kard!

A nyilvánosság előtt tanúsítandó magatartásodat meg kell hogy határozza: a pályád felfelé ívelő vagy leereszkedő ágba tart.

Egyszer-egyszer mindenkinek meg kell bukni, de ha ilyenkor lassítani tudod a

zuhanást, már meg is kezdted a felkapaszkodást. Ezt közéleti szereplésre lefordítva: ha leszálló ágba kerültél, ne vonulj vissza! A riporterek megérik ugyan, hogy vérző vad vagy és mivel kockázat nélkül tehetik, gátlástalanul támadnak majd – tûrd el békességgel.

Más a helyzet akkor, ha látványos botrányba keveredtél, és nem maradtak a kezeden megfelelő védelmi eszközök. Ilyenkor lehetőleg tűnj el a nyilvánosság elől, egy ideig ne vállalj közszereplést.

Nyugaton a sajtó a halálig hajszolja a delikvenseket, nálunk könnyebb megúszni ezeket a konfliktusokat. A magyar sajtóban hírverseny alakult ki, az újságírónak minden nap le kell rakni valamilyen anyagot a szerkesztőségben, nincs ideje hosszadalmas felderítésre, oknyomozásra. Másodszor még felhív, harmadszor már aligha, a következő szenzáció leköti az erőit.

Aztán ahogy az emberek kezdik elfelejteni a történeteket, lassan előmerészkedhetsz.

Nincs „célzóvíz”?

Bocsáss meg, hogy beleszólok a

magánéletedbe, de egy kortyot se igyál fellépés előtt. Egy-két kupica még a legmegrögzültebb alkoholistáknak sem segít – legfeljebb arról lehet szó, hogy kevesebbet árt nekik. A stúdióvilágítás amúgy is vörösnek mutatja az ember arcát, ezért nincs szükség külön alkoholos pírra.

Az adódó feszült helyzetekben éppen elég teher hárul majd az idegeidre, ne engedd, hogy még egy külső tényező is belejátsszon a döntéseidbe. Inni ott van utána az a hosszú este!

Használd ki a hazai pálya előnyét!

Ha módodban áll, otthon fogadd a rádióriportert és az újságíró. Otthon még a falak is segítenek, a vendégben mindig marad némi szorongás. Így könnyebben kézen tarthatod a beszélgetés menetét.

Televíziósokat viszont ne engedj be a lakásba! Az még hagyján, hogy összepiszkolják a szőnyegeidet, a bevilágításnál lecsapják a villanyórát, eltörnek egy vázát. Nagyobb gond, hogy megmutatják a lakásodat öt-hatmillió embernek, és ebből csak bajod lehet: ha jól

élsz, a néző irigyelni fog, ha rossz körülmények között, akkor pedig lenéz majd.

Az ellen viszont aligha tudsz tenni bármit is, ha a rendezőnek valamilyen zseniális helyszín jut az eszébe, például az angolpark varázshordójában lépegetve kell válaszolnod a kérdésekre, vagy egy sertésfialtatóban. Emlékezetes maradt számomra az az eset, amikor a mozgó libegőn ülve készítettek velem egy interjút. Egyetlen mellékes esemény szolgált csak a vigaszomra: a riporternő leesett a mellettem levő székről, úgy kellett felráncigálni a hóból. Ezeknek az extravagáns külső helyszíneknek az a legfőbb erénye, hogy nyugodtan mondhatsz bármilyen ökörséget, a néző úgysem a szavaidra fog figyelni, hanem arra hogy megúszod-e épségben a felvételt.

Készülj fel egy esetleges idegi rövidzárlatra!

A rövidzárlat meglepő módon többnyire akkor következik be, ha „túlkészülted” magadat, minden apró részletet sokszor végigpróbáltál, még pózoltál is a tükör előtt. Ilyenkor nagy az esély, hogy a „robotpilóta” átveszi az irányítást, az előadásod gépiessé

válik, közben a figyelmed el-elkalandozik. Beszélsz és ez alatt eltűnődsz olyan dolgokon, mint hogy a szemben ülő partnered nyakkendőjén miért van csík és kockaformájú minta is, aztán egyszerre csak bevág a krach, elakadsz a szövegben és azt sem tudod, hogy hol vagy és mit kellene csinálnod. „Konzerv” műsorban ez nem okoz gondot, megálltok, és kezditek előlről a felvételt, de mi van, ha élő adásban fordul elő veled? Mit kell csinálnod?

Először is próbálj meg időt nyerni töltelékszavak alkalmazásával: „mint tudjuk, a fentiek már többszörösen bebizonyosodtak”, „nehéz volna állást foglalni, mert a vélemények nem egységesek” – és hasonlókkal. Nem túl elegáns eszköz, de te az életedért küzdesz ilyenkor, nem válogathatsz.

Ha ezalatt nem sikerült magadhoz térned, jobb, ha bevallod, hogy rövidzárlat állt be nálad, és folytatod valamilyen más témával, vagy átadod a szót a partnerednek.

Lehetőleg ne kösd meg a kezedet már a bevezetésnél, például ne mondd azt, hogy: „három szempontból is vizsgálhatjuk ezt a

kérdést", mert ha a harmadikat elfelejtetted, azt a néző a rovásodra írja, mondd inkább azt, hogy „több szempontból”, aztán lesz annyi, amennyi telik.

Ha még kezdő nyilatkozó vagy, ugyanígy kerüld el a hasonlatokat is, mert ha ezekben akadsz el, az igen feltűnő. Emlékezetes egy pap esete, a prédikációjában éppen azt mondta hogy „valamint a kaktusz...” – és ekkor sült bele.

Érdemes egy pillantást vetnünk arra a taktikára is, amelyet a műsorvezetők követnek hasonló helyzetben. A televíziósok belső szóhasználatában létezik az „alámenés törvénye”. Ez annyit jelent, hogy egy elkövetett hibáért, szóban forgó esetben egy idegi rövidzárlattal kapcsolatos bakiért, messze a nagyságrendje fölött, háromszoros-négyszeres mértékben kell bocsánatot kérni. Jobban kétségbe kell esni, mint amennyire a történetek indokolnák, ökölrel kell ütni a fejünket: hogy lehettem ilyen hülye, hogy felejtettem el ezt, mikor tegnap fel is írtam magamnak, de ugye a kedves néző megért engem, nem haragszik rám, hiszen valamikor Ön is követett már el

hasonló hibát. Lehet, hogy ez hatásos módszer; én a magam részéről férfiatlannak, sőt gusztustalannak érzem.

Megfelelő formában mindent el tudsz mondani!

– csak meg kell tanulnod a megfelelő megközelítés művészetét. Meghalt a sekrestyés, aki egész életében megrögzött hazudozó volt. Ezt a vonását az igazsághoz ragaszkodni kívánó pap olyan fontosnak találta, hogy elhatározta: a sírjánál is megemlíti. Tette pedig a következő formában:

– Elhunyt testvérünk olyan élénk fantáziával rendelkezett, amely gyakran túlszárnyalta a valóságot! – és senki sem vette észre, hogy tulajdonképpen mit mondott.

Megmaradt az emlékezetemben B. miniszter esete, aki ki nem állhatta az őt interjúvoló, zsidó származását rejtegető riportert. B. nyájas arccal mesélt:

– Egy kis faluban az az igazi társadalmi fórum, amikor a vasárnapi mise után az emberek jönnek ki a templomból, és beszélgetnek. Látott már ilyet?

Itt megállt, de a vájtfülűek könnyen tudták volna folytatni a mondatot: „ugyan hol láttál volna ilyet, te hülye bibsi!” A riporter bólintott, és kínjában mosolygott.

Legyen nálad az árud!

Akár mosóporban, akár szobrászatban, akár valamilyen vallásban „utazol”, mindenesetre vidd magaddal a foglalkozásod termékét. Ha te nem is hozod elő, interjúbeli társaid kevésbé lesznek szégyenlősek, ki fogják harcolni a lehetőséget önmaguk ingyen reklámozására és akkor már te is elevezhetsz az ő farvizükön.

Ne engedd, hogy lefárasszanak szereplés előtt!

Készülj fel rá, hogy bent a televízióban nem fognak pátyolgatni.

Senki sem segít majd, hogy le tudj parkolni a felvétel helyszíne előtt, a portán nincs leadva a neved, ha a rendész megkönyörül rajtad, és beenged az előtérbe, az érted küldött asszisztens nem ismer fel, és ha mégis sikerül összejönnötök, még ő lesz

megsértve. Bent a stúdióban ide-oda löknek, a világítást nem rád szabják; ha kopasz vagy a fejtetődet, ha rövidlátó, a szemüvegedet árasztják el fénnel – hadd villogjon. A mikrofont háromszor egymás után rosszul biggyeszti fel a zakódra. Kézen-közön eltűnik az illusztrálásként általad bevitt ábra, makett, könyv.

Ezek az általános kellemetlenségek néha felerősödnek és megsokasodnak. Mint ahogy a bikaviadalokon a picadorok megcsapolják az állat vérét, mielőtt beengednék a porondra, így könnyítve meg a torero dolgát, némely sztárriporternek is bevett módszerei közé tartozik, hogy különféle trükkökkel megingassa riportalányának lelki egyensúlyát, mert egy bizonytalanná vált ellenféllel szemben könnyebben villogtathatja a képességeit. Segédei egy félóráig ültetik az alanyt az erős lámpák fényében, amíg el nem vakul és a homlokáról nem folyik az izzadtság, ha köztudottan vallásos, akkor durván káromkodnak előtte.

Ne hagyd megrendíteni az önbizalmadat, gondoldj arra, hogy hamarosan adásba kerülsz, és akkor megmutathatod, hogy ki

vagy és mit tudsz.

Eleve készülj fel rá, hogy „többfrontos” harcra kényszerítenek, külön-külön munkakapcsolatba lép veled a rendező, a riporter, a gyártásvezető, a felvételvezető – ha gyakorlatilag nem is találkozol mindegyikkel.

Ennek az osztott szerkezeti felállásnak a jelentősége akkor mutatkozik meg, ha elégtételt szeretnél kapni sérelmeidért: mondanivalód eltorzításáért, járandóságod elmaradásáért – és így tovább. Ilyenkor módjukban áll, hogy az egyik közreműködőtől a másikhoz küldjenek panaszoddal, elhárítva magukról a felelősséget. A végén már a portással kellene veszekedned igazságodat hangoztatva, akkor talán már észhez térsz, és felhagysz az egésszel.

Ne beszélj meg előre a kérdéseket!

T., a nagy debatter szónok még az interjú témája iránt sem szokott érdeklődni. Úgy véli, hogy ha csak az utolsó pillanatban tudja meg, a hirtelen stressz jobban mozgósítja az erőit.

Annyi bizonyos, hogy az előzetes

beszélgetésben elmondott gondolataidról, poénjaidról később az adásban úgy érzed, mintha már ismétlések volnának, kiszáll belőlük a meggyőző erő. Ha már mindenképpen muszáj beszélgetned az adás előtt, válassz közömbös témát, ott van például az a szép időjárás.

Öltözködj közepesen!

Ma igazából csak a házasságszédelgők, stricik és csempészek csípi ki magukat. A polgár és az elegancia között jelenleg szünetel a diplomáciai viszony, nem csak azért, mert a drága Boss öltönyök hivalkodónak tűnnek, de veszélyt is rejtenek magukban, mert felhívják a tippadók és a betörők figyelmét a gazdáikra: ennél érdemes próbálkozni!

Nem váltogathatod naponta a habitusodat!

Ez a tanács inkább a már gyakorlottabb nyilatkozókra vonatkozik. A néző meghálálja a lehetőséget, hogy könnyen azonosulhat veled. Ha megszokta, hogy téged pulóverben szokott látni, megdöbben, ha egyszer csak szmokingban állsz elő. Persze ez a váltás nem

megoldhatatlan, előadsz valami olyasféle szöveget, miszerint a barátaid felhívták a figyelmedet rá, hogy lezser öltözékben nem illik megjelenned sokmillió tévénező otthonában, te igazat adtál nekik, és változtattál a külsődön. De akkor aztán ki kell tartanod a szmoking mellett, nem húzhatsz egy hónap múlva újra pulóvert.

A fellépésedhez legalább egy új inget és egy új nyakkendőt vásárolj!

Akármilyen szegény vagy is, ennyire kell hogy fussa. Megteremti az önbizalmadat.

Az is látszik, ami nincs!

Ne hidd azt, hogy csak te tudod, hogy lyukas a zoknid vagy hiányzik egy inggombod. Ha a néző nem is látja, de megérzi rajtad.

Ha lehet, ne abban a ruhában utazzál, amelyben majd szerepelned kell!

Ha távolabb, esetleg egy másik városban kerül sor a felvételre, vigyél magaddal egy sötét öltönyt. Ha ezt nem tudod megoldani,

legalább egy fehér csereinget tegyél be a táskádba. A közönség nem biztos, hogy észreveszi ezt az átöltözést, de a te hangulatodat mindenképpen feldobja majd.

Az öltözködésben vannak kerülendő színek!

Nem ajánlatosak a fehér ruhadarabok, mert szürkévé teszik az arcot, a feketék, mert a gyakran alkalmazott fekete körfüggönyök előtt nem ugranak ki eléggé élesen. Kerülendő a vízszintes csíkozás, mert vibrál a képernyőn, az aprómintás „dizájn”, mert villog a fényben. Ne viselj csillámló szövetből készült öltönyt, úgy festesz benne, mint egy dél-amerikai banánköztársaság diktátora.

A színekből néha messzemenőleg kedvezőtlen következtetéseket is le szoktak vonni. A „Havas Henrik-lila” kabát már kiment a divatból, a falusi esküvőkön is ezt hordják a vőfélyek. Ha te továbbra is ebben jelensz meg, a néző meg tudja állapítani, hogy milyen régen jártál utoljára szabónál, vagy ruhaboltban. Ez egy klasszikus szürke zakónál nem fordulhat elő. Ajánljuk tehát a jó öreg tompa pasztell színeket: kékeket, szürkéket, drappokat. Általában jó, ha

megfigyeled, hogy maguk a műsorvezetők miket hordanak, és utánzod őket.

Legyen egy alkalomra szóló cipőd!

Minden eleganciának ez az alapja. Valaki úgy jellemezte az igazi úriembert, hogy a cipősarka nem kopott, hanem egyenesvonalú.

Ne próbáld megnöveszteni magadat vastag talppal, ötcentis gavallér sarokkal. Csak a ruha megfelelő szabásával tudod nyújtani az alakodat.

„Egy rosszul öltözött nőnek okvetlenül a ruhájára figyelnek, míg egy jól öltözöttben a nőt fedezik fel.”

COCO CHANEL

– tehát a további öltözködési tanácsok elsősorban a nőknek szólnak.

a. Ha egy cérnaszál van a kabátodon, az egész adás arról fog szólni. A közfelfogást elrontotta az a Sztanyiszlavszkijtől származó mondás, hogy ha egy puska van a díszletfalán, annak el is kell sülnie a darab folyamán. A nézők arra lesznek kíváncsiak,

hogy észreveszed-e a szálát és milyen szöveggel-mozdulattal szeded le magadról.

b. A szegény asszony luxusa a kendő! Ugyanazt a ruhát melegebb vagy hidegebb színvilágba tudod átvinni vele. Hasonlóan jó szolgálatot tehet egy-egy felmenőktől örökölt igazán szép bross is.

c. Ne vigyél be magaddal retikült, mert benn a stúdióban nem lesz hová letenned, viszont ha magadnál szorongatod, azt a képzetet kelted a nézőben, mintha attól tartanál hogy ellopják. Ami egyébként nem alaptalan félelem, csak nem illik mutatni.

d. A fényes bizsu fülbevaló általában rosszul hat, különösen frissen fésült merev frizurád árnyékában.

e. A nyaklánc, a szemüvegtartó lánc úgy csörög a mikrofonban, akár egy protézis.

f. A sötét szemüveg csak barátomnak, Tonhauser rendőrezredesnek megy a figurájához. Ha nő létedre hozzá akarsz hasonlítani, lelked rajta.

g. Alkalmazz inkább esti „make up”-ot, erősebb rúzszt és így tovább.

Megszólalás előtt ne nyelj egy nagyot!

Esetlenül hat és ami még nagyobb baj: kiszárad tőle a szád. Ha erre az utóbbira egyébként is hajlamos vagy, nem kell kínlódnod; tarts a szádban egy csokoládépasztillát, amely biztosítja a folyamatos nyálutánpótlást vagy végszükségben enyhén harapj bele a nyelvedbe!

Ha lehet, vigyél be magaddal egy pohár italt. Ne fogyassz dzsúsz, mert attól csak összeragad a szád; a kristályvíz a célnak leginkább megfelelő folyadék.

Keltsd fel magadban az örömet, hogy nyilatkozhatsz!

Gondolj arra, hogy valamit elértél, ha mások is kíváncsiak a véleményedre, és érezd azt, hogy az újságírókon keresztül jóindulatú és érdeklődő emberekkel társaloghatsz.

Nem a folyosón kell hatnod!

Sokan úgy próbálják bemelegíteni magukat, hogy a felvétel előtt az előtérben sziporkáznak, látványos poénokkal árasztják el az ügyelőt, a sminkest, a kávéslányt, a

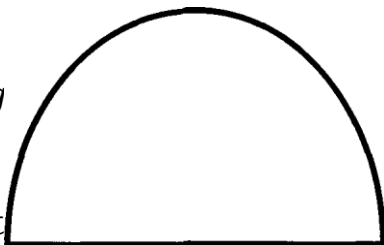
hangmérnököt és a többi segédszemélyzetet, akik vannak olyan udvariasak, hogy nevetnek a vicceiken.

A tapasztalatok szerint a szelepek ilyen kinyitása csökkenti a tett valódi helyén, benn a stúdióban, nyújtott teljesítményt. Bizonyos fokú lámpalázra szükségünk van, mint ahogy a kőolajat is a benne oldott gáz feszültsége hajtja fel a mélyből – ha jól tudom.

Elméletileg a lehetséges szorongás-mennyiségnek nagyjából a fele szükséges ahhoz, hogy a legjobb teljesítményt nyújtsuk. Ezt egy pszichológus magyarázta el nekem, és ő rajzolta le azt az ábrát is, amelyet most ide iktatok – minden diagram iránt érzett fenntartásom ellenére: A félkör a teljesítmény színvonalát jelzi, a vízszintes vonal pedig a szorongás mértékét. Nullánál az ember szinte alszik, félnél excellál, egynél pedig valósággal megbénul, meg sem tud szólalni.

*Gondosan válaszd meg
a testhelyezeted!*

Ne ülj keresztbevetett

lábakkal, mert az kényelmetlen, és görcsösséget okoz. A néző is sokszor lezserkedő illetlenségnek tekinti ezt a testtartást. Ha mind a két lábadat leteszed a padlóra, úgy fogod érezni, mintha leföldelted volna a benned munkáló feszültséget.

Tudnod kell azt is, hogy a magyar televíziós stúdiókban nincsenek megfelelő székek. Annak idején B. Györgynek is egy tizenhat órás folyamatos választási közvetítést kellett vezetnie ahhoz, hogy kiharcolhasson magának egy kényelmesebb karosszéket.

Az általános tanácsok szerint neked kissé előrehajolva, de nem meggörnyedve kellene ülnöd. Valójában egy olyan puhán kárpitozott ülőalkalmatosságon kell majd helyet foglalnod, amely nem tartja a derekadat. Ha hátradőlsz rajta, belesüppedsz, és a kamera öntelt, felfuvalkodott fráternek fog mutatni, ha előre hajolsz, akkor elszorul a mellkasod és a gyomrod, egy idő után megnehezül a légzésed. Mégis mindenképpen kell találnod valamilyen elfogadható megoldást a két testhelyzet között, mert mint Sztanyiszlavszkij tanítja, a fizikai

körülményeid visszahatnak a lelkiállapotodra is.

Néhány sztárriporter persze ebben a tekintetben is szabad kezet kap. F., mikor meginterjúvolta kistermetű riválisát, szándékosan egy hatalmas székbe ültette, hogy valóságos törpének tűnjön.

Általában jobban jársz, ha a felvételen álló helyzetben beszélhetsz, mert így kevésbé merevedsz el, mint ülve. Ha udvariasságból arra biztatnak, hogy foglalj helyet, hárítsd el azzal, hogy még eleget fogsz ülni! – ez a szerény poén mindig be szokott jönni, az emberek megértik, hogy a börtönre gondolsz.

Néhány szabályt itt is a figyelmedbe ajánlok. Megfelelően kell megválasztanod a terpesz nyílását; ha a két lábad túlságosan közel kerül egymáshoz, akkor egy idő után meginog az egyensúlyod, és elkezdesz „hintázni”, a túl széles terpesz viszont akcióra készülő cowboy képzetét kelti.

Ne vágd zsebre a kezed, mert önkéntelenül is elkezdesz kutatni benne, és ha találsz egy tollat vagy öngyújtót, előveszed, és játszani fogsz vele.

Ne játszd meg a profit!

A stúdióban semmiképp se szólj bele a szigorúan vett szakmai részletekbe. Ne használj olyan kifejezéseket, mint hogy „anschnitt” vagy „kis second”. Csak veszthetsz rajta, mert akkor sem aratsz különösebb sikert, ha jól alkalmazod, az operatőrnek és a rendezőnek ez az anyanyelve, ha viszont tévedsz, a stáb lenézőleg megmosolyog.

H. Márton, a Filmgyár igazgatója, annak idején lement a műterembe és az optika helyett a tömör műanyag svenkkarba nézett bele, amely a kamera mozgatását szolgálja. H. hosszan figyelt, aztán elismerően bólintott:

– Remek beállítás!

Ha lett volna tekintélye, akkor elvesztette volna. A Filmgyárban hosszú ideig fennmaradt a mondás: „belenézett, mint H. Marci a svenkkarba!”

Folyamatosan nézz a riporter szemébe!

Nagy esélyed van rá, hogy ilyen módon előnybe kerülsz, mert a riporter önkéntelenül

is kontroll alatt érzi magát, ha rajta tartod a tekintetedet.

Ne azzal kezd, amit úgyis tud már mindenki!

Ha egy mai politikai problémáról kívánsz beszélni, ne úgy indíts, hogy a megboldogult Antall József kormányát szapulod. Ha mégis ezzel próbálkozol, két perc múlva már senki sem figyel rád.

Egy pap barátom mesélte, hogy a prédikációit valaha mindig az Igével kezdte, aztán applikálta a valóságra. Húsz évnek kellett eltelnie, amíg rájött, hogy mennyivel nagyobb hatást ér el, ha előbb egy életből vett példát mond el, és csak utána halad a tétel felé.

A felmérések azt mutatják, hogy a néző amúgy is csak a mondanivalód 10-15 százalékát fogadja be, egyébként „háttér televíziózás”-t folytat, legfőlőbb azon tűnődik el, hogy ő mit gondolna, illetve mit csinálna a te helyedben.

Ne hagyd magad bemutatni!

Ha a sablonos elvtelen dicséretekkel vezetik

elő a fellépésedet, ezzel csak ellenszenvet keltenek irántad. Vállald magadra ezt a feladatot, hiszen mégis csak te tudod a legjobban, hogy milyen vonásaidat kell hangsúlyozni.

Tudnod kell, hogy melyik az a tíz perc, amikor fel kell állnod!

Otto Klemperer, a nagy karmester, az operaelőadás nagyrészét ülve vezényelte végig, csak egy-egy hangsúlyosan fontos résznél állt fel – mindent összevetve tízpercnyi időtartamban.

Neked is el kell döntened, hogy a fellépésed melyik pontjaira összeponthozd az erőidet hidd el, mindenre nem futja belőlük.

Dolgozd ki a megfelelő kézfogást!

Még az 1950-es években egy filmgyári dramaturg ismerősöm azzal csinált karriert, hogy satuszorításhoz hasonló erős kézfogása volt. Ezzel már a bemutatkozásnál a néphez való tartozásának, kommunista nyíltságának érzetét keltette fel a partnerében.

Ezek az idők már elmúltak, de ma is léteznek

néhány szabályféleség a nyilvánosság előtti kézfogásokról:

1. A túlságosan puha kézfogás enerváltnak hat. Bocsáss meg a durva fogalmazásért, de olyan, mintha egy darab szart nyújtánál át.

2. Ne erőltessd a kézfogást, ha izzad a tenyered. Ha nagyon szembetűnik a tartózkodásod, be is vallhatod, hogy ideges vagy, és a verejték kicsapott rajtad – ez jobb, mintha a partnered utálkozó arcáról veszik észre, hogy valami baj van.

3. Élesen ki tudod fejezni a személyes véleményedet azzal, hogy egy csoportból kivel fogsz kezet és kivel nem. Hatékony eszköz, de nehéz finoman csinálni.

Csak arról legyen szó, amiről szó van!

Ne akarj elmondani mindent egy ülésben a világ teremtésétől egészen az Utolsó ítéletig. Bármilyen jó gondolatod vagy ötleted támad, csak akkor hozd elő, ha szervesen kapcsolódik az éppen szőnyegre került témához.

Egy bábszínházzal kapcsolatos műsorban valaki megpróbált elsütni egy viccet a magyar gazdasági csodáról, miszerint nekünk

sikerült egyesíteni az albán kereseteket a svéd adókkal. Mit mondjak: ez az adoma nem hatott igazán, a műsorvezető jogosan intette le a nyilatkozót. Használhatónak bizonyulhatott volna az a poén, hogy a bábszínháznak van egy feltétlen előnye a többi színházzal szemben: itt a színészeket előadás után fel lehet akasztani egy szögre.

„Imádnám, ha egy riportalany egyszer azt felelné valamire, hogy semmi köze hozzá!”

SZILÁGYI JÁNOS

A meginterjúvölt civilek elképesztő dolgokat hajlandók eltűrni, holott ki lehetne és ki is kellene kérni maguknak. A múltkor a riporter azt kérdezte egy rendőrtábornoktól: igaz-e, hogy valaha „Duce” volt a gúnyneve. A magas rangú tiszt ahelyett, hogy visszautasította volna, hogy a hájas fasiszta diktátorhoz, Mussolinihez hasonlítsák, bólintott, és ha kínos mosollyal is, de helyben hagyta ezt a minősítést.

Minél gyakrabban említsd meg a vállalkozásod nevét!

Figyeld meg T. elnök urat: egyetlen alkalmat sem szalaszt el, hogy kimondja a „Független Kisgazdapárt” nevét, ezt használja „mi”, sőt néha „én” helyett is – és igaza van, jelenlétünket folyamatosan súlykolni kell a hallgatóban.

Persze ezt a fogást már sokan és régóta ismerik. Az 1950-es évek elején a Komintern indított egy lapot „Tartós békéért, népi demokráciáért!” címmel, abban a reményben, hogy minden rá való hivatkozásnál gyakorlatilag elismétlik a szervezet jelszavát. A nyugati hírügynökségek viszont azt a kifejezést használták, hogy: „a Komintern szócsöve szerint...”

Ha a riporter megszólalás előtt mereven rákönyököl az asztalra, támadni készül.

Először próbáld meg nyájasan felszólítani, hogy helyezze kényelembe magát, a széken hátradőlve ugyanis senki sem lehet agresszív. Ha mégis neked esik, hagyd őt rohamozni nyugodtan, sőt mutass neki támadási felületet, ha él vele, elnyered a legfőbb tétet, a néző rokonszenvét: „Miért

bántják ezt a szegény embert?" – kérdezi majd.

Kivételes odaadással figyeld az agresszív riporter kijelentéseit, mert ezzel azt sugárzod, hogy nagyon érdekesnek találod, amit mond. Partnered ellenkezésre számított, ezért fokozatosan elbizonytalanodik majd; vajon jól csinálja-e a dolgát?! Türelmesen várd ki, amíg összezavarja az alanyt az állítmánnyal, akkor egy elnéző mosollyal átveheted a beszélgetés irányítását.

Rendkívül hatásos feltartó szűrás, ha a válaszodban mintegy véletlenül eltéveszted a riporter nevét, például Branka helyett Branaket mondasz – ebből levonhatja azt a következtetést, hogy olyan jelentéktelen személyiségnek tartod őt, akinek a nevét sem különösebben fontos megjegyezni.

Ne piszkold a szövegedet!

Ha lehet, ne használj kis „életszerű” betoldásokat, olyanokat, mint hogy „na már most”, „egyszóval”, „kérem szépen”, vagy „én úgy gondolom”, esetleg „nézze”. Lehet, hogy az alkalmazásukkal nyersz egy kis időt arra, hogy összeszedd a gondolataidat, de ennél

nagyobb a kár, amit okozol magadnak, mert a bizonytalanság és a pongyola gondolkodás árnyéka vetül rád általuk. Nem is beszélve az „efe-öfö”-ről és az egyéb nyögő torokhangokról, amelyek felidegesítik a nézőt.

Feltételes módot se használj merő álszerénységből. Hidd el, nem keltesz jó benyomást bennünk olyasfajta kényeskedésekkel, mint hogy „szeretném még elmondani”, „ezzel kapcsolatban megjegyezném”, „felvetném annak a lehetőségét”, „nem állítanám” és így tovább. Szívünk szerint ilyenkor megkérdeznénk tőled: most teszed-e azt, amit mondasz vagy sem. Mi jobb szeretjük a világos, önmagukat vállaló kijelentő mondatokat.

Ne feledkezz meg arról, hogy két megszólalásod közben is bármikor beadhat a kamera vagy a mikrofon.

Az adás egész folyamán öltseél terepszínű, értelmesen figyelő arcot és a mozdulataidban se kalandozz el. Ha elengeded magadat, szerfölött kellemetlen következményei lehetnek, amikor váratlanul feltűnsz a

képernyőn. A televízió egyik riportere élete legkeményebb megpróbáltatásának nevezte, amikor a gép beadta, hogy egy óvatlannak hitt pillanatában megpróbált legyet fogni az asztallapon.

A politikailag fontos szereplőket a rendezők valaha a holtidőkben is megpróbálták „bepaukolni”. Brezsnyevnek szinte percenként vittek vizet, mert csak így tudták megakadályozni, hogy elaludjon adás közben.

Ilyen szempontból a mikrofon is rejteget veszélyeket. Az még elment valahogy, amikor egy bemondó úgy fejezte be a napot, hogy: „Minden kedves hallgatónknak nyugodalmas jóéjszakát kívánok”, majd abban a hitben, hogy a mikrofon már ki van kapcsolva, még hozzátette: „Én pedig megyek, és egy jót pisálok!” A bemondót megmentették a kirúgástól a nézők rokonszenv-levelei.

Rosszabbul járt viszont az a technikus, aki egy táncosnővel folytatott rádióbeszélgetés háttérében megjegyezte: ez a kis kurva P.-nek, a polgármesternek, a szeretője. A közlése egy kapcsolási hiba folytán kiszállt az éterbe, másnap a technikus is repült.

Ha már papírról beszélsz, legalább az egyik kezedet hagyd szabadon!

Megengedhetetlen, hogy eleve feladd a gesztikulálás minden lehetőségét. Különben is, ha mind a két kezeddal fogod a papírt, óhatatlanul ahhoz a hajótöröthöz hasonlítasz, aki kétségbeesetten kapaszkodik az utolsó gerendába.

Még egy tanács: azt a lapot, melyet már felolvastál, ne az asztalra tedd, hanem a kézirat köteg végére, így nem engeded, hogy a nézők-hallgatók a papírcsomók vastagságából kiszámíthassák mennyi van még hátra, hanem . kénytelenek folyamatosan figyelni.

És még egy tanács: a poénok elmondásánál ne tekints a papírodra, mert hatástalanul csetten el. Legalább ilyenkor emeld fel a fejedet.

Ha úgy érzed, hogy befejezted a válaszodat, ne hagyd magadat folytatásra kényszeríteni.

Gyakori trükkje a riportereknek, hogy nem szólalnak meg, mikor te leereszted a hangodat. Abban bizakodnak, hogy ez a

csend, akár egy dugóhúzó, további szövegeket kényszerít ki belőled. Az ellenszer egyszerű: hallgass te is, ha kell egy félórát, ő a felelős a műsorért, a csend is az ő rezsijére megy.

Ennek a trükknek számos alváltozata is kialakult, mutatóban kettőt említek meg:

a. „Jó estét kívánok! Itt van nálunk Kovács János, a mezőgazdasági tudományok doktora!” – mondja a riporter s ezzel az orrod alá dugja a mikrofont, te pedig hápoghatsz, amíg kisajtolsz magadból egy épkezláb mondatot.

b. „Mondjon nekünk egy jó sztorit!” Erre te, aki belevakultál a munkád gondjaiba, és most is görcsbe rándulsz a lámpaláztól, ilyenkor nem tudsz mást tenni, mint hogy szánalmasan vigyorogsz. Azt már nem is említem, hogy nem vagy bohóc, akinek szórakoztatni kellene a közönséget, a sztorikat inkább a riporternek kellene felhajtani.

Őrizd meg a lélekjelenlétedet, finoman, de határozottan „rendezd le” őket. Ann Landers amerikai szatirikus szerzőnek egyszer azt mondta egy szenátor:

– Úgy, szóval Ön egy humorista?! Mondjon nekem valami vicceset!

– Ön pedig egy politikus?! Mondjon nekem egy hazugságot!

Ne engedd produkáltatni magadat!

Ha megpróbálnak úgy elővezetni és mutogatni, mint egy idomított lovat, előbb szelíden, aztán mind határozottabban hárítsd el kísérleteiket. Felkérésükre ne zongorázz, ne dobj kosárra és ne utánozz madárhangokat.

Ne nyilatkoztass ki kőbe vésett szövegeket, a szemünk előtt alkosd meg a mondataidat!

A képernyőn sohasem tűnik unalmasnak vagy hosszadalmasnak a gondolat születésének folyamata. A nézőnek azt kell éreznie, hogy aki beszél hozzá, az abban a pillanatban szülte meg a mondanivalóját. Ez a fokozatos felépítés szükségszerű, mert a néző nem kérdezhet, és nem lapozhat vissza, az azonnali megértés az egyetlen esélye az azonosulásra vagy az ellenkezésre.

A válaszok három alapvető műfajba sorolhatók!

Miként az irodalomban, itt is három lehetséges alapállást különböztetünk meg:

1. *Az epikus.* Történeteket mesélek, nélkülözök minden érzelmet, ezzel a kezemben tartom a beszélgetés irányítását, a riporter jelentéktelen kérdéseivel nem tud felnőni az én látványos sztorijaimhoz.

2. *A drámai közlésforma.* A riportert védekezésre kényszerítem. Ha azt veti fel, hogy annak idején miért léptem ki az írószövetségből, azt felelem: nagyon érdekes, amit mond, szívesen felelek is rá, de szeretném, ha megindokolná, hogy miről jut eszébe ez a kérdés. Magyarázkodnia kell, ettől defenzívába szorul.

3. Végül a lírai alapállás: ami zajlik bennem, azt kimondom: lesz, ami lesz! Ha beleültem egy rajzszögbe, üvöltök – most ültem bele, most üvöltök.

A műfajokat természetesen variálhatjuk, egy interjún belül vegyesen is alkalmazhatjuk.

Mindig nagy esélyed van rá, hogy olyan

riporterrel kerülsz szembe, aki nem is az interjút akarja elkészíteni, hanem önmaga képét kívánja megvalósítani.

Egy interjú mindig szerepjátszás: ő kérdez, te válaszolsz, de ez a viszony néha szélsőségekbe csap át, és az újságíró úgy használ téged, mint egy atléta a futópálya salakját. A néző utólag csak arra emlékszik vissza, hogy ki készítette az interjút és nem arra, hogy kiről szólt.

Az ezzel kapcsolatos trükkök változatosak. Létezik a választ szuggeráló kérdés, például: ki teremtette a világot? – holott a korrekt megfogalmazás az volna: hogy keletkezett a világ? Így beleszorulsz a deista vagy ateista alapállásba.

Máskor az újságíró úgy fogalmazza meg a kérdéseit, hogy azok már eleve tartalmazzák az egyedül lehetséges választ, tehát szükséztű helyeslésre vagy kárhoztatva. Némelyek már nem is kérdéseket tesznek fel, hanem kispublicisztikákat adnak elő, visszaemlékezéseket önmaguk cselekedeteire és gondolataira.

Mit tehetsz ilyenkor? Ha nyíltan kimondanod nem is lehet, de

félreérthetetlenül érzékelted a partnerreddel, hogy ilyen formában nincs értelme a beszélgetésnek. Ha erre sem reagál, vonulj teljes passzivitásba, hagyd őt belefűlni a saját túláradó szövegébe. A néző veszi a jelzésedet, és a rokonszenve feléd fordul.

A kérdés nem arra való, hogy válaszolj rá, hanem hogy elmondhasd azt, amit akarsz.

Ha van egy jó válaszod, kérdezhet a riporter bármit, te hozzá tudod idomítani, és elsütheted. Ha nem illeszkedik egészen pontosan, akkor sincs baj, a néző mindig hajlamos rá, hogy ne a válasz átfogó értelmét kutassa, hanem azokat a poénokat mazsolázza ki belőle, amelyeket másnap a munkahelyén vagy a kocsmában idézni tud.

„Ezzel kapcsolatban van egy nagy poénom...”

Ez a mondás, amelyet soha nem szabad használnod. Nincsen a világon a akkora poén, amely ki tudná elégíteni az ilyen módon felkeltett várakozásokat.

Válaszodban hagyj ki egy gondolati lépcsőt és

nagy esélyed van rá, hogy szellemesnek fogsz tûnni.

Bergson a nevetésről szóló könyvében a következő példát hozza fel ennek az eszköznek a szemléltetésére.

Valaki azt mondja: X. kritikus hajszolja az eredetiséget. Már az is jó reagálás, hogy a „hajszolását a maga elsődleges fizikai értelmezésében, mint az „üldözés” szinonimáját fogod fel, és azt feleled: „nem fogja utolérni!” Még jobban hangzik, ha egy lépcső kihagyásával tovább lépsz, és a helyzetet egy versenynek tekintve megjegyzed: „minden pénzemet felteszem rá, hogy az eredetiség nyer!”

A megdöbbentő kijelentéseket azzal kell bevezetned, hogy „mint jól tudjuk...”

Ez a semlegesítő forma általában elaltatja az emberek felháborodásra és tiltakozásra való hajlamát.

Ne hasonlítsd ahhoz a libához, amely sütés közben kiszáll a tepsiből, és azt mondja, hogy: nekem milyen jó szagom van!

Interjú vagy nyilatkozat közben sose gondolj arra, hogy Istenem, de okosat préseltem ki most magamból! Az önelégültség azonnal kiül az arcodra. A szinte bocsánatkérő szerénységgel leadott lövések mindig nagyobbbat szólnak.

Be kell épülnöd az információszerző alapinterjúba!

Mester Ákosnak ez a megfogalmazása elég bonyolultnak tűnik, de megpróbálom elmagyarázni, hogy én mit értek rajta.

Még a magnó, illetve a kamera bekapcsolása előtt meg kell próbálnod finom eszközökkel befolyásolni a riportert. Például elhinthetsz olyan számodra kedvező, számára látványosan használható adatot, amelyre „feláll a mikrofonja”, és később bekerül a felveendő anyagba. Így ha vidéki nyaralódban keres fel a megyei lap tudósítója, szöld el magad mintegy véletlenül, hogy tegnap jöttem haza – fel fog csillanni a szeme.

Ezt az eszközt védekező célokra is felhasználhatod, más síkba fordítva a beszélgetést. Például, ha a riporter azért jön,

hogy tőled mint felelős személytől megkérdezze, hogy miért nem hozták helyre időben az árvízvédelmi gátakat, ásíts egy nagyot, és csak úgy mellesleg említsd meg, hogy már száz órája nem aludtál, ugyanis a feleséged elhagyott, mikor leégett a házatok, a szívpanaszodról pedig nem kívánsz beszélni, mert ez személyes ügy, térjünk rá a lényegre, a gátak állapotára. Hidd el, hogy kis- vagy nagymértékben, de meg fog változni a riporter kiinduló alapállása.

Vannak OTP-s és nem OTP-s interjúalanyok!

Valaha Kellér Dezső különböztette meg ilyen módon azokat a személyeket, akik mögött áll valamilyen tekintély, azoktól, akiket láthatólag nem támogat senki. Az irodalmár hajlamú műsorvezető aligha fogja megkritizálni az írószövetség elnökét, nemcsak azért, mert nem szívesen kezd ki olyan hatalmasságokkal, akik visszaüthetnek, hanem mert maga is írogat, és ha összejönnek a dolgok, szeretne belépni a Szövetségbe; nem szívesen keltene rossz benyomást magáról. Ugyanígy aligha igyekszik rajtakapni ellentmondásokon egy

kanonokat, hiszen utóvégre mégis csak Mária országában élünk. Biztonságban érezheti magát az a pénzember is, akiről elképzelhető, hogy egyszer majd műsorokat fog szponzorálni.

A műsorvezető azonban igyekszik kiélni valakin a vadászösztönét. Téged, akit nem védenek magasabb erők, szabad prédának tekint, és megpróbál „ledarálni”. Készülj fel rá! Ha félős vagy, nem árt, ha az előzetes beszélgetések során a keresztnévén említesz néhány bankelnököt vagy vezető politikust.

A legtöbb riporter egyetlen kérdéssel próbál meg leleplezni téged.

Rögtön rákérdez, hogy ugye te haraptad ki a gyémántot a norvég anyakirálynő füléből?! Ha te erre azt feleled, hogy szó sincs róla, hitelt érdemlő tanúkkal tudod bizonyítani, hogy antiroyalista felfogásod folytán elvi okokból kerülöd a találkozást mindenféle anyakirálynővel, a riporter megsemmisül, mert más kérdést nem készített fel.

Ennek a típusnak az ellentéte az úgynevezett „táblás riporter”, aki egy kemény lapra fektetett vastag sillabusszal érkezik. Őt

nem befolyásolják különösebben a válaszaid, egyetlen célt tűzött ki maga elé: az előre megtervezett formában, zökkenőmentesen levelezni a beszélgetést. Ha arra a kérdésre: „Hogy vagy?” azt feleled neki: „Elégé sajnálom, de a múlt héten meghaltam, és vidéken vagyok eltemetve” az sem fogja kihozni a sodrából, bólint rá, és megy tovább.

Attól a riportertől kell igazán tartanod, aki közömbös dolgokkal kezdi: hogy tanulnak a gyerekeid, merre nyaraltatok az idén, az effajta könnyen lehet, hogy valamilyen ütőkártyát rejteget a kezében. Veszélyesek továbbá a látszólag értelmetlen kérdések, például: „Mi a véleményed a virágokról, vonzódsz-e hozzájuk?” Könnyen előfordulhat, így akar rátérni arra, hogy számonkérjen rajtad egy kósza hírt, amely szerint liliomtiprást követtél el. Neked nem kell megértened ezt a célzást, kérdezz vissza:

– Mivel kapcsolatban kérdezi?

Az igazán jól képzett és tájékozott interjúkészítő nem azért kérdez, mert az érdemi válaszodra kíváncsi. Ő ismeri a négy-öt lehetséges feleletet, és csak az

érdekli, hogy te melyiket választod közülük. Ha ehhez még az is hozzájárul, hogy a riporter már eleve kedvezőtlen véleményt alakított ki rólad, meg kell próbálnod felpuhítani őt. Például oly módon, hogy alkalmazkodsz a stílusához, ha előszeretettel használ idegen kifejezéseket, próbálj meg te is minél gyakrabban élni velük.

Még jobb, ha nyitott, megengedő magatartást tanúsítasz:

– Érdekes az a szempont, amelyet felvetett, de mit szólna hozzá, ha onnan közelítenénk meg a kérdést, hogy... – és add elő a saját felfogásodat. Kényszerítsd rá a veled való együttgondolkodásra, ebben a folyamatban aztán nehéz lesz neki agresszíven viselkednie.

A provokatív kérdéseket üsd el egy poénnal!

Valamikor, még 1992-ben, ha jól emlékszem, egy televíziós interjúban azt találtam mondani, hogy a mai értelmiségi elit nagy része bőven és kétujjnyi vastagon kiszolgálta a Kádár-rendszert.

V., a gonosz riporter, rögtön kihasználta ezt a ziccert:

– Hallhatnánk talán neveket?

Erre nincs jó direkt válasz. Ha azt feleled, hogy nem az egyének számítanak, hanem az elv, a néző úgy tekinti, hogy megijedtél, és nem mered felvállalni a saját kijelentésed következményeit. Ha viszont felsorolsz néhány nevet, végeláthatatlan vitáknak és pereknek teszed ki magadat – ezt onnan tudom, hogy én ezt az utat választottam.

Később megkérdeztem barátomat, M. Frigyes rendezőt, minden cseltudományok doktorát: ő hogy válaszolt volna. Kapásból közölte a megoldást:

– Vissza kellett volna kérdezned: van Önnél telefonkönyv, mert az kell hozzá. Vagy: hány órát szán a felsorolásra? – aztán továbblépni a témában.

Időnként kérdezz vissza!

Nincs világosabb válasz, mint egy nyugtalanító kérdés. Rendkívül látványosnak bizonyulhat, ha egy általánosságokba belefulladó beszélgetést konkrét adatok után érdeklődve szakítasz meg.

Egy amerikai bank képviselője egy

konferencián hosszan értekezett a Kis-Balaton megmentéséről. Többek között megemlítette, hogy a rehabilitációhoz a felére kell csökkenteni a tavat tápláló Zala folyó foszforterhelését. Felemeltem a kezem, és megkérdeztem:

– Minek a felével? A valaha elért maximumnak vagy a minimuménak? A jelenleginek, a távlatinak tervezettnek vagy az ökológiailag elfogadhatónak?

Nem kaptam választ, a bankár feltehetőleg azt sem tudta, hogy merre folyik a Zala, áttért a következő napirendi pontra.

A visszakérdés akkor is jó taktikai esélyeket nyújt, ha valaki megvádol téged valamivel, vagy megpróbál lejáratni egy beszélgetés során. Ilyenkor tégy úgy, mintha nem értetted volna meg a kijelentését, és messzemenő udvariassággal kérdezz vissza. Ezzel eleve nyersz egy tempó előnyt a gondolkodáshoz, másrészt jelzed, hogy a felhozott vádak olyan messzire állnak tőled, hogy első hallásra fel sem tudod fogni őket. A legfőbb előny pedig az, hogy az ellenfeled másodjára nem tudja ugyanazokkal a szavakkal megismételni az előbbi állítását, és

az eltérések jó alapul szolgálhatnak egy vitára.

– Most melyik formában vegyem komolyan az Ön kijelentését, az elsőben vagy a másodikban? Esetleg lesz szerencsénk egy harmadik változathoz is? – kérdezheted sok tisztelettel a hangodban.

Annak természetesen nincs különösebb jelentősége, hogy az adott ügyben kinek van igaza; mint később majd megpróbálom elmagyarázni, egy televíziós műsor nem erről szól.

Azzal is komoly hatást érhetsz el, ha a visszakérdezésedre kiderül, hogy a műsorvezető nyitott szemmel alszik, rég kiesett a dolgok folyamatából és fogalma sincs, hogy most éppen miről van szó. De ha csak arra sikerül rákényszerítened, hogy akarata ellenére megszólaljon és kénytelen legyen összefoglalni az eddig elhangzottakat, akkor is szereztél néhány segédpontot, mert vesztett az energiájából és az önbizalmából.

Fel kell készülnöd, hogy a riporter is élhet a váratlan kérdés taktikai lehetőségével és ez roppant kellemetlen tud lenni.

Annak idején H. János, a jeles televíziós

riporter, filmet forgatott a chilei elnökválasztásról. Salvador Allende mellett Eduardo Frey volt a másik aspiráns, aki választási jelszavának: „A válasz: Frey!” – mondatot tűzte ki.

H. kieszközölt egy rövid interjút Freyjel, a felvételre a választási nagygyűlés tribünjénél: „A válasz: Frey!” – transzparenszek előtt került sor. H. csak egy kérdést tett fel az elnökjelöltnek, azt is roppant udvariasan:

– Tulajdonképpen mi is az a kérdés, amelyre Frey a válasz?

Frey egy pillanatra elbizonytalanodva nézett bele a kamerába és az elég volt ahhoz, hogy a néző átláthasson jelszavának bombasztikus ürességén.

Mondjál pontos számokat a riporternek – nem mer majd vitatkozni veled.

A többségüknek fogalma sincs a tárgyat illető konkrét adatokról, de óvakodik majd elárulni a tudatlanságát. Külön csapást jelent számukra, ha az általad említett mutatók nem kerek ezrek, vagy milliók, hanem tízes és egyes számmal végződnek, mondjuk 37-re vagy 81-re, ettől az ő üres „generálszövegük”

végképp elsápad.

Ha a riporter „azt mondják”-kal indít, tudnod kell, hogy ilyenkor a legszemélyesebb magánvéleményét adja elő, csak nem meri nyíltan elvállalni a felelősséget.

Aknázd ki a helyzetben rejlő lehetőségeket, és válaszolj úgy, hogy „ha már pletykaszintre helyezkedünk, én viszont azt hallottam valakitől”, így te is komolyabb büntetőjogi következmények nélkül közölheted a mondanivalódat.

Nem egyformán kell fürödnöd a kádban és a tengerben.

Például kimondottan nevetségessé válhatsz, ha egy kádban úszótempókat próbálsz tenni. Mindig tudatában kell lenned hogy a műsort alapvetően meghatározó tényezőként, vagy csak mellékes szereplőként vagy jelen, és ennek az adott helyzetnek megfelelően kell viselkedned és fogalmaznod.

Ne csodálkozz, ha a riporter kirabol téged a legjobb szövegeidből!

Sok évvel ezelőtt írtam egy filmet és az egyik forgatási napon kijött a gyárba egy újságíró interjút készíteni. A beszélgetés során megemlítettem, hogy a rendezőm valamikor régen írt egy könyvet a filmkészítés technikájáról. Az újságíró meglepetéssel vette tudomásul ezt a tényt, korábban nem értesült róla.

Néhány nappal később megjelent a cikk, a szerző a szóban forgó, állítása szerint már oly régen ismert könyvből vett idézetekkel pocskondiázta le a rendező mostani teljesítményét.

Ugyanúgy élnek vissza a műsorvezetők is azzal, amit az adás előtti beszélgetésben hallottak. Az „úgy tudom” kezdetű értesülések ritkán öregebbek öt percnél és sokszor még annak is örülnöd kell, ha korrektül használják fel őket.

Ezzel kapcsolatban álljon itt egy emlékezetes eset. Az 1994-es országgyűlési választások előtt az induló pártok vezetői gyakran felléptek a rádió élő kabarémműsorában. Szereplésüket a mellettük működő tanácsadó csoport persze igyekezett előkészíteni. A „mini

Napóleon"-ként ismert pártelnöknek csak azt az egy poént tudták kitalálni, hogy arra a kérdésre: lejár-e még futballozni? – felelje azt: igen, de már csak a harmadik félidő, vagyis a zuhanyozás és a sörözés kedvéért. A műsorvezető az élő adásban viszont úgy tette fel a kérdést, hogy: igaz-e, hogy csak a harmadik félidő, vagyis a zuhanyozás és a sörözés kedvéért jár le futballozni? A „mini Napóleon” elveszítvén az egyetlen poénját, paffá vált, és meg sem tudott szólalni. Talán ez a jelenet is hozzájárult ahhoz, hogy később a választási sikerei sem ostromolták az eget.

Persze ez sem baj, csak egészség legyen és egy kis tűrhető lapjárás.

Ne lőj mindjárt a legnagyobb ágyúval!

Visszatetszést szül, ha jelentéktelen ügyekben és nem megfelelő helyen rangoddal, teljes szakmai és társadalmi súlyod bevetésével érvelsz.

Nemrégiben láttuk a Híradóban Chiracot, a francia elnököt, mikor az izraeli biztonsági erők őrmestere nem engedte beszélgetni egy arab járókelővel, felháborodott, és azzal fenyegetőzött, hogy innen egyenesen a

repülőtérre megy, és hazautazik. Chirac ezt legföljebb az izraeli miniszterelnöknek mondhatta volna el tekintélyének alapos sérélme nélkül.

Te se szállj be teljes súlyoddal apró-cseprő vitákba – legfeljebb akkor, ha nincs semmiféle súlyod, mert az esetben csak nyerhetsz az ügyn. Boldogult apósom élete alkonyán egy kisebb vállalat helyiséggazdálkodási osztályán dolgozott, mint kisegítő nyugdíjas munkaerő, de olyan méltósággal tudott bejelentkezni hivatalokban, színházi pénztáraknál soronkívüli ügyintézés, kedvezményes jegyeket kérve, hogy az ottani alkalmazottak meg voltak győződve: ismerniük kellene ezt a nevet, és hanyatt-homlok siettek teljesíteni a kívánságait.

Rendkívül jól mutat a fejed körül a veszélyeztetettség glóriája!

Nyert ügyed van, ha kimondva vagy kimondatlanul el tudod hitetni a nézővel, hogy bajod támadhat abból, amit éppen mondasz. Például múltkoriban kaptál egy telefonhívást, melyben halállal fenyegettek

meg, ha még egyszer mersz nyilatkozni ebben az ügyben, de téged nem tudnak meghátrálásra kényszeríteni. A trükk hatékonyságát csak az rontja, hogy már túl sokan alkalmazzák.

De ezt a magatartást nem szabad túlzásba vinned, a mártír megjelenés a hátrányodra válik. Nem csak a ruhádnak, a lelkednek is jólvasaltnak kell lennie. Ha fáradt vagy, ne sugald azt a nézőknek, hogy azért vagyok ilyen kimerült, mert értetek, Magyarországért, dolgozom. Az emberek nem szeretik, ha valaki lelkiismeret-furdalást akar okozni nekik.

Kerüld az idézeteket!

M., a rutinos közszereplő, magyarázta nekem: Minden televíziós vagy rádiós beszélgetés előtt készíts be magadnak idézeteket, behozhatatlan előnyt jelentenek majd a műveletlen riporterrel szemben. Mikor elmondod neki, és nyájasan megkérdezed tőle: ugye tudja, hogy honnan való? – a műsorvezető szeme üvegessé válik. Már megérte.

Azok a legjobb idézetek, amelyeket te

magad találtál ki, mert hiánytalan pontossággal tudod alkalmazni őket a mondanivalód igazolására. Tulajdonítsd őket valamilyen jónevű, de kevésbé ismert szerzőnek, például Kierkegaardnak – ezt minden kockázat nélkül megteheted, mert az esély egy az ezerhez, hogy a jelenlévők vagy a nézők közül valaki is kézbe vett már Kierkegaard-művet, és ha meg is tette volna, akkor nem olvasta végig. Jó szerzőnek számít még ilyen tekintetben a korai Kant Immánuel és a revizionista Kautsky is."

M.-nek csak annyiban van igaza, hogy óvakodnod kell a valódi idézetektől. Először is azért, mert idegességben összekeverheted őket, az idézetek perverz módon szeretnek egymásba olvadni. Még nagyobb baj, hogy nem mindig „neked főznek", vagyis a hallgató más következtetést von le belőlük, mint amilyet te szeretnél.

Az elkoptatott idézetek napjainkra végképp kiürültek, és nem mondanak semmit. Az olyasfélékre gondolok, mint hogy: „A puding próbája az evés!" vagy „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne!", esetleg: „Ha egy napra akarsz segíteni

valakin, adjál neki halat, ha hosszabb távra, akkor tanítsd meg halászni." Ha a közönséged ilyeneket hall tőled, csak azt a következtetést vonhatja le, hogy beugrasz a sablonoknak, rosszabb esetben pedig azt, hogy megpróbálsz hülyének nézni őt. Ne képzeld, hogy egy közhely felmagasztosul csak azért, mert te szíveskedtél kimondani.

Ha műveltséged megbízható alapokon áll, akkor se kérkedj vele. Akármennyire is szó szerint citálsz valamit, jegyezd meg közben: nem tudom, hogy pontosan idézem-e. Ha túl sokat hivatkozol a nagyokra, tegyél hozzá valami olyat, hogy: „nahát, most aztán az egész raktárkészletemet kimerítettem!"

Külön figyelmet érdemelnek azok az esetek, mikor a műsorvezetők az idézetet az alany személyével kapcsolatban hozzák elő.

Ennek egyik válfajára J., televíziós riporter trükkjét hozzuk fel példának. J. egy jobboldali újság főszerkesztőjével készített interjút; ennek során hosszú idézeteket olvasott fel, majd megkérdezte a partnerét: megmondaná-e pontosan, hogy ezek a szövegek tavaly vagy tavalyelőtt jelentek meg a lapjában. A főszerkesztő rövid töprengés

után a tavalyi évet jelölte meg, akkor J. bevallotta, hogy az előbb az 1939-es nyilas sajtóból idézett cikkeket. Csirkefogás, de ügyes csirkefogás!

A másik változat az, amikor a riportalanynak ugyancsak forrásmegjelölés nélkül a saját régi szövegét tárják elébe, és a véleményét kérik róla. A delikvens általában nem ismeri fel, és akár elismerhető, akár lekicsinylő értékelést ad róla, mindenképpen leég a dolgok tisztázásánál.

Emeld át a beszédedet az „olyan, mint...” fogalomkörbe!

Már mondtam: exempla trahunt! – a példák vonzanak. Minden elvont tételeket próbáld meg mihamarabb szemléletessé tenni egy történettel vagy legalább egy konkrét helyzet felvázolásával.

Ha egy vízügyi katasztrófáról beszélsz, és négyszáz halottat említesz, ne mulaszd el hozzátenni, hogy ez a szám egy kisebb magyar falu lakosságának felel meg. Bonyolultabb témáknál is alkalmazhatod ezt a módszert. A szocialista állam megingása idején egy szellemes kommentátor a

következőképpen elemezte a válság jellegét:

– Minden növényi és állati speciesnek tudjuk az átlagos élettartamát. Némely baktérium másodpercekig él, a kutya tizenöt, a fenyőfa ötven, az ember hatvanegynéhány évet. A szocializmus élettartamát még nem volt módunkban megismerni, így nem tudjuk, hogy a most tapasztalható nyáladzás a gyermekkori fogzásra vagy az öregkori agylágyulásra utal.

Készülj fel rá, hogy a túloldal is él ezzel az eszközzel. H. János, a már többször is említett riporter, interjúkat készített Portugália forradalom utáni állapotáról. Minden alanyának ugyanazt a kérdést tette fel: milyen színű most a vörös szegfű? – tudvalevőleg ez a virág volt a forradalom jelképe. Mindenki szívesen belement ebbe a játékba, egyikük azt mondta, hogy elhalványult, a másikuk, hogy lehulltak a szirmai, a harmadik szerint átváltozott rózsává – mert teli van tüskével.

Gesztusaidnak összhangban kell állniuk a szavaiddal!

Kézmozdulataid beszéd közben ne

emelkedjenek a vállad síkja fölé, a magasba kinyújtott kar csak az átkot szóró vagy áldást osztó prófétáknak áll igazán jól. Nem tudom, hogy miért van ez így, én is csak úgy hallottam valakitől. Egy pap barátom szerint csak a szívközei gesztusok a valóban hatásosak – lehet, hogy ez a magyarázat.

Ha azt mondd, hogy „két alma”, és ezt láttatni akarod, a két felemelt tenyered ne kifelé, hanem befelé forduljon. A fölfelé nyitott tenyér barátságos képzeteket kelt, a kinyújtott mutatóujj agresszivitást sugall, gondolj a tanácsköztársasági plakátra: „Te sötétben bujkáló, gaz ellenforradalmár, reszkess!”

Ne gesztikulálj csípő alatt sem, mert félszeggé válsz, sőt az altesti tájak közelében hadonászva egyenesen komikussá teszed magadat. Ne mutogass testhez szorított könyökkel sem, tudós barátaim szerint a nézők ezt a szorongás jelének fogják fel.

Alapelv: kezünknek önkéntelenül, a saját törvényei szerint kell mozognia ahhoz, hogy növeljék a szavaink erejét. A beszéd és a gesztus összhangja – főleg a gyakorlatlan nyilatkozóknál – megtörik, ha az illető a

kamera fölött mozgó sugógépről olvassa le a szöveget. Keze ilyenkor tehetetlenül lóg az oldalán, vagy mereven támaszkodik a szék karfáján, legfeljebb automatikus rángatózásra képes. Johnson, amerikai elnök mondta az egyik hasonló hiányosságban szenvedő ellenfeléről: nem tud egyszerre szellenteni és rágógumit rágni. Ugyanilyen hatást gátló hiba, ha beszéd közben a keziddel takarni próbálsz kezdődő vagy már ki is alakult pocakodat.

A testbeszéd néhány elemének eszmei tartalmat is szoktak tulajdonítani. A mellkason összefont kéz állítólag elzárkózási szándékot fejez ki, a konzervatív politikusok pedig szívesen beszélnek összeszorított ököllel, mintha csak meg akarnák őrizni azt, amit már a kezükben tartanak.

A gesztus és a tartalom kölcsönösen hat egymásra, ha beszéd közben visszaszorítod sértődött mozdulataidat, a sértődöttséged is enyhülni fog.

A gesztikulálás hibáit éppúgy nehéz kijavítani, mint a beszédét. A fentebbiekben már említett pap barátom azt tanácsolta túl hevesen prédikáló káplánjának, hogy

kevesebb és visszafogottabb kézmozdulatokkal éljen. A káplán csak két hétig tudta moderálni magát, utána visszatért a régi harsány stílusához.

– Mit lehet csinálni vele? – kérdeztem a barátomtól.

– Semmit. Meg fog öregedni, el fog fáradni a keze, akkor majd leszokik róla.

Senki sem látta a múlt heti adást, senki sem olvasta a tegnapi cikket.

Mindig csupasz alaphelyzetből kell kiindulnod, semmit sem vehetsz adottnak, vagy eleve ismertnek. Az utalásaid tehát ne legyenek bennfenteskedők, a vájtfülűekre kacsintók.

Emlékezetes anekdotaként járta valamikor értelmiségi körökben, hogy Kodály Zoltán átmegy a tilosban, a rendőr észreveszi, és fel akarja írni:

- Hogy hívják magát, bácsikám?
- Kodály Zoltán
- Hány éves?
- Hetvenkettő.
- És mennyit keres havonta?
- Százezer forintot (a jobb megértés

kedvéért megemlítem, hogy akkoriban egy dupla 3 forintba került az első osztályú Hungária Kávézóban).

A rendőr leereszti a blokkját:

– Ugyan, menjen már, vén bolond!

Később egy riporterfilmben Hellert – Dexion-Salgó-rendszer feltalálóját – a jövedelméről faggatta a riporter, ő félig-meddig kitérőleg azt felelte:

– Körülbelül annyit keresek, mint amennyit Kodály abban a bizonyos viccben.

Mivel a vicc csak értelmiségi körökben terjedt el, száz nézőből nyolcvan nem vette a poént.

A nyilatkozatodba okvetlenül keverd bele a hobbidat!.

Azzal az ismertetéssel, hogy te új szempontokat találtál Gottfried Wilhelm Leibniz állítólagos infinetizmás számítási rendszerének pragmatikus kritikájához, a néző nem sokat tud kezdeni, de rögtön felcsillan a szeme, ha arról értesül, hogy tagja vagy a Ferencvárosi Torna Club Baráti Körének vagy kedvenc papagájod elfogadható érthetőséggel rikácsolja: „Csiribiri, pizsok

alak!" Clinton amerikai elnök image-e is akkor vált teljessé, amikor a reklámszakemberei terjeszteni kezdték, hogy milyen jól szaxofonozik.

A hobbi megfelelő alkalmazással a fő tevékenységedet is pótolhatja a közvélemény előtt – és a valóságban is.

Jutalmazz nevek említésével!

Egy öreg újságíró barátom, ha meg akart jutalmazni egy művészt, az illető nevét belefoglalta a soros cikkébe. Az interjúalany épp az ő énekét hallgatja a rádióban vagy az asztalon a favorizált író könyve hever. Még senkinek sem ártott meg, ha egy kicsit forog a neve.

Milyen hatásos és ugyanakkor milyen olcsó eszköz! Esetleg ellenszámlára is mehet: te megemlítesz engem, én visszaemlítelek téged. Ha kell, büntetni is tudsz ilyen módon, például közlöd, hogy egy rablógyilkosnak ki a kedvenc énekese. Az emberek azt mondják: nem lehet véletlen!

Viták közben ne restellj jegyzeteket készíteni!

A szerepléssel járó feszültségtől bármikor bekövetkezhet nálad egy pillanatnyi, de annál kellemetlenebb emlékezetkihagyás. Ne kockáztass tehermentesítsd az agyadat, vigyél be magaddal a stúdióba papírt és írószerszámot, nemcsak a rádiós, hanem a televíziós fellépéseidnél is.

Csak a nyeglék feltételezik majd rólad, hogy azért teszel így, mert szenilis vagy már, esetleg kisebb elmebeli kapacitásodat próbálsz ilyen módon kiegészíteni. Az elfogulatlanok tisztelni fognak, amiért láthatólag is komolyan veszed a szóban forgó ügyet.

Kontrázd meg a támadásokat!

A keleti harcművészetben majdnem biztos sikert ígér, ha átveszed az ellenfél kezdeményezését, és te fejezed be az akciót, ugyanez vonatkozik a szóbeli összecsapásokra is.

F., a provokatív stílusáról közismert műsorvezető, interjút, pontosabban tóksót akart készíteni Illéssel, a közgazdaságtan nagy öregjével. F. előzetesen kiküldte a helyszínre az egyik fullajtárját, hogy

készítsen felmérést Illés szokásairól, kapcsolatairól, környezetéről. A tisztázó beszélgetés során a nagy öreg elismerte, hogy nem veti meg a vodkát, de kérte, hogy a közönség előtt erről ne tétessék említés. F. persze rögtön a beszélgetés elején feltette a kérdést:

– Miért iszik olyan sokat? (Csak úgy melleleg hívom fel rá a figyelmedet: nem azt kérdezte, hogy iszik-e, hanem kész tényként és kiélezett formában vezette elő a témát – régi riporter fogással.)

Illés vett egy mély lélegzetet, és visszakérdezett:

– Az Ön tudomása szerint én mennyit iszom?

– Négy-öt vodkát naponta.

Illés most a közönséghez fordult:

– Volna egy kérésem: emelje fel a kezét, aki ezt soknak tartja!

Jelentkeztek néhányan.

– Köszönöm, és most azok emeljék fel a kezüket, akik kevésnek!

Néhány kéz most is a magasba emelkedett.

– Most pedig az emelje fel a kezét, akik szerint ennek semmi köze sincs egy

közgazdaságtanról folytatott beszélgetéshez!

Mindenki felnyújtotta a kezét, majd kitört a taps. Illés megköszönte, aztán intett a megsemmisült riporternek:

– Ha úgy gondolja, folytathatjuk.

A nyilatkozatoddal nem szabad ártanod másoknak!

Kelet-európai mentalitásunkban rejlik, hogy mindig szívesen hallunk valakiről valami dehonesztálót – inkább, mint pozitívat önmagunkról. Egy röpirat azzal jellemezte a „megvalósult szocializmus” morális romlottságát, hogy az emberek a fizetési listákon elsősorban nem a saját nevüket keresik meg, hanem azt lesik, hogy a többiek mennyi pénzt kapnak.

Te ne szolgálj ki ezeket a rosszindulatú elvárásokat. Például bármilyen hatásosan is hangzik, ne mondd el, hogy elvált feleségedet annak idején nem szerelemből vetted el. És azt se engedd, hogy a műsorvezető használjon fel mások ellen – ezt már mondtam, de nem mondhatom elégszer.

Tudnod kell: ha te megbántasz valakit, ő törleszteni fog, ha rá kerül a nyilatkozás sora.

Ne válaszolj hipotetikus kérdésekre!

– Mit csinálna, ha Franciaország egy atombombát dobna le az országra? – kérdezte az újságíró a miniszterelnöktől. A miniszterelnök értetlenül tárta szét a karját:

– Miért dobna le Franciaország atombombát a mi országunkra?

– De ha mégis előfordulna.

– Szerintem kizárt dolog.

– De egy elméleti esetben hogy reagálna rá?

– Természetesen hadat üzennék.

Mit gondolsz, mi jelent meg az újságban? „A miniszterelnök természetesnek tartja, hogy hadat üzenjen Franciaországnak!”

Ne hagyj neveket kicsalogatni magadból!

Próbáld meg folyamatosan emlékezetedben tartani a régi mondást: nomina sunt odiosa! – a nevek említése gyűlöletet vált ki.

Még mielőtt megkezdődne az interjú, gondold végig, hogy milyen neveket adsz ki, és később se engedd beforgatni magadat. Ha bizonytalan vagy benne, hogy egy név kiejtése veszélyekkel járhat-e, akkor inkább ne mondd ki.

Kétes eszköz önmagad látványos és folyamatos lebecsülése.

Jó, nem mondom, hogy ne viselkedj szerényen, de ne legyél igazságtalan sem magad iránt, ne folytass mindent elsőpró önpocskondiázást. Egyszer egy újságíró úgy említette meg magát, hogy „balfaszságom” – egyáltalán nem nyerte meg vele a nézők rokonszenvét.

Magadról vagy jót, vagy semmit! Soha ne tégy magadra a legkisebb mértékben is hátrányos vagy éppen becsmérő megjegyzéseket – majd megteszik helyetted azok, akik alig várják rá az alkalmat. Különösen nagy baj, ha szellemesen fricskázod meg magadat, biztosra veheted, hogy idézni fogják ellened. Olyan ez, mintha egy fának az ágából baltanyelet faragnának, és kivágnák vele magát a fát. Ne segíts tisztelt ellenfeleidnek, dolgozzanak meg a sikerért.

Soha ne próbáld meg a saját szavaiddal-geztusaiddal csökkenteni a veled készülő interjú súlyát. Ha mégis megteszed, félénkségből vagy rosszul értelmezett szerénykedésből, nem te nősz a helyzet fölé, hanem a magad szerepét jelentékteleníted el

és ezzel együtt a téma fontosságát is.

Figyeld meg, hogy indította beszédét az angol Parlamentben Cromwell, a „vasbordájú szent”. Nem azt mondta, hogy azért jöttünk itt össze beszélgetni, mert nem otthon akartuk megenni a tízórainkat, különben is mit számítunk mi egyáltalán, hanem azt mennydörögte:

„– Uraim! Önök most egy olyan nevezetes alkalommal gyűltek össze, amelyet, merem állítani, még soha nem élt meg Anglia! Az Önök vállán nyugszik a három nagy nemzet és a hozzájuk tartozó területek sorsa...”

Nem voltam jelen, de biztos vagyok benne, hogy kevesen malmoztak vagy húzogatták a szájuk szélét, miközben ezeket a szavakat hallgatták.

Vigyázz a mosolyodra!

Általában véve helyes lehet a „keep smiling”, a folyamatos mosolygás szokása, de nem biztos, hogy neked is jól áll. Lehet, hogy az arcod úgy van berendezve, hogy az összetorlódó mezőkben eltűnik a szemed; ilyen adottságokkal maradj meg inkább a szarkasztikus félmosolynál. Arról az esetről

már nem is beszélek, ha a fogaid állapota kívánnivalót hagy maga után. Emlékszem, milyen kínos látványt nyújtott az egyik régi tanárom: amikor mosolygott, mindig lehúzta a felső ajkát feketülő fogsorára.

Ha a kocsmában kitör a verekedés, a zenekarnak akkor is tovább kell játszania!

Akármi is történik körülötte, egy közéleti szereplőnek mindig helyt kell állnia. Szerintem megengedhetetlen például, hogy a Magyar Köztársaság elnökét egy üvöltöző és fütyülő csoport vissza tudta tartani ünnepi beszédének elmondásától.

Krízishelyzetben nyilatkozva próbáld elvinni a hangsúlyt az általános bajok felé!

Ha arról van szó, hogy milyen katasztrófák történtek az illetékességed alá tartozó területen, utalj arra, hogy mennyivel nagyobb gondok vannak a világon mindenütt. „Mi ez a tenger sima tükréhez képest?!” – kiáltanak fel egy Czakó Zsigmond színdarabban.

További tanácsok krízishelyzetekre

vonatkozólag:

a. Mindenképpen nyilatkoznod kell, mert ha hallgatsz, az emberek még a valóságosnál is nagyobb bajokat sejtnek. Jobban jársz, ha te magyarázod el a helyzetet és nem az ellenségeid, akik hasznót akarnak húzni a történetekből.

b. Egyszerre kell „elvinni a balhét”, a lépésről lépésre való beismerés csak növeli a bajt. Emlékezetes példaként maradt fenn az eset, amikor egy tévékészülék felrobbant, és a keletkező tűz felgyújtott egy lakást. A gyártó cég először csak annyit vállalt el, hogy a készülék kávéja mintha megperzselődött volna merő véletlenségből, aztán fokozatos beismerésre kényszerültek: mire a nyolcadik etapba végre bevallották a típus alapvető konstrukciós hibáját, már minden hitelüket elveszítették.

c. Mindig csak annyit kell mondanod, amennyi az adott ügyre vonatkozik.

Egy repülőtársaság alkalmazottjai sztrájkba léptek, a nyilatkozó szóvivő minden külön rákérdezés nélkül azt is közölte, hogy a társasággal utazni szándékozók már több mint 2000 jegyet visszaváltottak – ezzel egy

mindent felülmúló visszaváltási rohamot indított el.

d. Gondoskodni kell folyamatos korrekciós csatornákról. Egy Budapesten működő osztrák idegenforgalmi szakember meséli:

– Lipták úr, az Amerikában élő ismert magyar professzor, köztudomásúlag esküdt ellensége a bős-nagymarosi vízlépcső tervének. Mikor bejelentették, hogy Androsch, a volt osztrák miniszter, bankja anyagilag támogatni szándékozik a vízlépcső építkezést, a professzor tüntetésre hívta fel a budapesti polgárokat, vonuljanak az osztrák követség elé, és a továbbiakban bojkottálják az ausztriai turizmust is. Azonnal úgy döntöttem, hogy ezt a veszélyes akciót nem szabad válasz nélkül hagynunk, mert súlyos károkat okozhat nekünk. Megszerveztem, hogy a nagykövetünk még aznap este nyilatkozhatott a magyar televízióban. Elmondhatta, hogy Androsch magánszemély, és az osztrák kormánynak nincs hatásköre arra, hogy befolyásolja állampolgárait, milyen vállalkozásokba fektessék bele a pénzüket. Be kell vallanom – tette hozzá a szakember –, megfelelő sajtókapcsolatok

nélkül nem tudtam volna elintézni, hogy ilyen gyorsan reagálhassunk.

Ha harc, akkor hadd legyen harc!

Hadd meséljek el egy anekdotát, bár magam is tudom, hogy elég gusztustalan, de megfelelően illusztrálja, amit mondani szeretnék.

Egy ember ül a vécén, mikor valaki rátöri az ajtót, és az ölébe hány. Erre az illető kikap maga alól egy marék ürüléket, és a támadóhoz vágja:

– Ha harc, akkor hadd legyen harc!

A televíziós viták néha igen hasonló hangnemben és színvonalon játszódnak le. Nem mindig a műsorvezető vétke, előfordul, hogy az agresszív riportalany – mert azért ilyen is van – már eleve nem ad módot a riporternek, hogy az a szokásos módon „kirakja a műszereit és bemérje magát” a feladat megoldásához, hanem egyből nekiesik; régi esetekre hivatkozva elfogultsággal, részrehajlással, hazugsággal, sőt az ikes ígék helytelen használatával vádolja meg. A riporter rögtön bizonytalanává válik, nem azért, mert a vita színvonala már

az indulásnál leszállt a béka fenéke alá, hanem mert megszokta, hogy a képernyőn csak ő viselkedhet agresszív módon. Magabiztossága egyből összeomlik, kibújik belőle az ingatag félértelmiségi, aki valójában mindentől retteg.

Hidd el: V., a sztárriporter, rajtaütésszerű támadóktól tartva teleszkópos gumibotot és boxert hord magával.

Mivel nem erkölcsi, hanem közszerepléssel kapcsolatos tanácsokat szeretnék adni neked, ezért azt kell mondanom, hogy ha nincs más esélyed, te is megpróbálhatod lerohanni a műsorvezetőt. Az is lehet, hogy ezzel a trükkel még együttérző nézőket is toborozhatsz magadnak – ez egyébként elég szomorú képet ad a közállapotainkról.

Hogy kell jelezned, hogy nem tartozol a kisebbséghez?

Leghatásosabban úgy teheted, ha formailag a védelmükre kelsz, mert így „spannunggal”, feszültséggel tudod közölni azt a tényt:

– Bár én nem vagyok cigány (vagy zsidó, vagy homoszexuális), mégsem érthetek egyet az őket érő gyalázkodásokkal!

Mindenki csak a mondat első felére fog figyelni, elérted a célodat.

És hogy kell viselkedned, ha egy kisebbséghez tartozol?

M., a magyarországi homoszexuális réteg egyik reprezentánsa mondta nekem:

– Az a legrosszabb, amiről nem beszélünk, az emberek azt gyűlölik, ami ismeretlen nekik. A gyűlölet az említések gyakoriságával arányosan oszlik szét. A közszereplő számára az előítéletekkel való szembeszállás a gyakorlatban már nem olyan szörnyű, mint ahogy az előzetes aggodalmaikban képzeltek.

A kisebbségnek meg kell teremteniük másságuk méltóságát és esztétikumát. Jellegzetes homoszexuális jelképpé vált Homérosz, Spartacus, Apolló neve, nemcsak a látványossága miatt, hanem azért is, mert jelzi a tulajdonság messzire visszanyúló történelmi távlatait is.

Kerülni kell az éles vitákat. Egy televíziós vitán a riporter megkérdezte M.-et, hogy egyenemű párkapcsolatában ki játsza a férfi és ki a női szerepet, ő egy tréfával ütötte el:

– Ez úgy van, mint a háztartásokban

szokott lenni: hol ő mosogat, és én törölgetek – hol fordítva.

Ezzel együtt: „nehéz zöldnek lenni” – mondta a béka.

Válassz ki egy stílusvilágot és tartsd magadat hozzá!

A szerepléseidnél használt kifejezésmódot célszerű egy meghatározott fogalmi körhöz kötnöd, legyen az a Biblia, Marx-Engels művei vagy a népköltészet.

L., a jeles közgazdász, gyerekkora meghatározó olvasmányából, Dumas: *Három testőr*-ből, szokta venni a példáit. Szinte szakmai hitvallásként használja a különböző muskétások közös jelszavát:

„– Azért mi maradjunk mindig testőrök!”

Bármilyen stílusideálhoz is csatlakozol, annyi hasznod biztosan lesz belőle, hogy áttételes, mégis hatásos formában tudod jelezni az irányultságodat és a mondanivalódat összefüggő jelkép- és kifejezésrendszerrel juttathatod érvényre.

A rádióműsor az egyetlen hely, ahol hallgatni nem arany.

„Etesd be a vadállatokat", rögtön az elején mondj valamit, amitől a hallgató felfigyel a jelenlétedre. Például egy, a kávéházakról szóló társalgásban említsd meg, hogy a New York megnyitásakor Tarján Vilmos (a tulajdonos) a Dunába dobta a kulcsát, jelezve, hogy soha nem lesz zárva.

Az élő adásokhoz tisztességes emberek kellenének.

Tudnod kell, hogy a legtöbb kerekasztal-beszélgetésnél a lapok már előre le vannak osztva – mégpedig nem arányosan. Ne fogadd el ezt a helyzetet, légy finoman erőszakos, megjegyezheted a műsorvezetőnél – Én próbálok jelentkezni, de Ön, úgy látom, nem kíván megszólítani.

Ne engedd megkettőzni a szerepedet a műsorban!

Csoportos szereplés esetén tudakold meg a veled fellépő társad nevét. Politikai, vagy érzelmi okokból ne emelj kifogást senki ellen sem – ez rossz vért szül, de ne egyezz bele, hogy egy hozzád hasonló foglalkozású, veled

nagyjából azonos korú, helyzetű és külsejű személlyel ültessenek le egy adásban. A néző nem tud különbséget tenni köztetek, és az a benyomása támad, mintha csak ketten tennétek ki egy egészet.

Kapaszkodj bele a „csak”-okba!

Demagóg, de kivédhetetlenül hatásos taktikai eszköz.

Néhány évvel ezelőtt az orvosi műhibákról vitáztam egy főorvossal a televízióban. Partnerem a munda becsületének védelmében igyekezett bizonygatni, hogy én túlméreteztem az ügyet.

– Ilyen műhibák csak az operációk töredékénél, alig tíz-tizenöt esetben fordulnak elő évente.

Ezt nem kellett volna mondania, rögtön lecsaptam rá:

– Ez Önnek „csak”? – és kioktattam arra, amit valószínűleg sokkal jobban tudott nálam, hogy akár egyetlen emberi élet pusztulása is pótolhatatlan veszteséget jelent. A főorvos ezután már hiába próbált dadogni valamit a műtéti kockázatról, a kórházak hiányos felszereléséről, a „csak” a

néző előtt már eldöntötte a meccset.

Lehetőleg a tiéd legyen az utolsó szó!

Ha te határozhatod meg a sorrendet, engedd magad előtt szólni a partnereidet. Ennek számos előnye is van: udvariasságoddal ingyen jó ponthoz jutsz, már bemelegedett, a témáról többé-kevésbé tájékoztatott közönségnek beszélhetsz, végül nagy esélyt szerzel, hogy neked lesz igazad, mert a vitapartnereid már nem kapnak lehetőséget, hogy újra megszólaljanak.

Nem kell okvetlenül megszólalnod, mikor rád kerülne a sor!

A hallgatás néha kifejezőbb lehet, mint egy terjedelmes szónoklat. „Nincs hatalmasabb kiáltás, mint a csend!”

Minden más állítással ellentétben a hallgatás nem okvetlenül jelent helyeslést vagy beleegyezést, sokszor az undorodat tudod kifejezni vele: erről még beszélni sem vagyok hajlandó!

Egy amerikai híradós csoport Szibériában forgatott, s ennek során egy kis faluban

megtalálták Jelcin elnök egyik távoli rokonát. Az illető művelt és szellemes férfi volt, átfogó elképzelésekkel rendelkezett a világ jövőjét illetően. Az interjúban azt fejtegette, hogy Oroszországot most csak egy Lincoln Ábrahámhoz hasonló karizmatikus és feddhetetlen jellemű vezető egyéniség tudná megváltani. A riporter közbeszólt:

– És az Ön rokona, Borisz Jelcin, nem az?

A férfi nem válaszolt, az operatőr mestere volt a szakmájának, rajta hagyta a kamerát az interjúalany arcán, a csend tizenhét másodpercig tartott. Súlyosabb kritika nem hangozhatott volna el a politikusról.

Ha élni akarsz ezzel az eszközzel, tudnod kell, hogy jól hallgatni még nehezebb, mint jól beszélni.

Próbáld meg másra hárítani a rossz hírek közlését!

Ismeretes, hogy az ókorban megölték a rossz hírek hozóját – ez a szokás, ha némileg kifinomultabb formában, de most is él. Te a kellemesebb bejelentéseket próbáld fenntartani magadnak. Ha mégis neked kell előállni a bajokkal, legalább arra vigyázz,

hogy a magatartásodon ne érződjék drámai túlfokozottság: ne forgasd a szemedet, ne rezegtesd a hangodat. Az embereknek épp elég megemésztetni magát a friss bajt, ne tegyél rá nekik még te is egy lapáttal.

A partnerek szolidaritása az adás kezdetével szűnik meg, és leghamarabb az adás végeztével támad fel újból.

Ne számíts semmiféle támogatásra a partnereid részéről. Természetesnek kell tekintened, hogy ők mindig csak olyat és annyit mondanak, amit és amennyit a saját érdekükben hasznosnak vélnek.

Bár lehet, hogy unod már, most megint egy személyes példa következik. Egy televíziós adásban Kádár János személyéről beszéltem, felsoroltam történelmi vétkeket, de megemlítettem, szerintem kétségtelen érdemeit is – ezeket az utóbbiakat általános elutasítással fogadták a partnereim.

Mikor kikapcsolták a lámpákat, a műsorban részt vevő neves közgazdász odajött hozzám, és elmesélte, hogy 1957-ben állami megbízásból átnézte a Legfelsőbb Bíróság közelmúltban keletkezett

peranyagait és számos aktán látta Kádár János kéziratos jegyzetét, mellyel megváltoztatott már kiszabott halálbüntetéseket.

– És miért nem mondta el ezt az adásban?
– kérdeztem, de a jeles közgazdász csak legyintett rá válaszképpen: hülyékkel nem tárgyalunk.

Ha mindenkihez szólsz, akkor nem szólsz senkihez sem!

Még mielőtt szólásra nyitnád a szádat, el kell döntened, hogy melyik meghatározott réteghez szólsz és milyen pontosan körülhatárolt célok érdekében. Ha ezt nem gondolod végig, nagy a veszély, hogy a szavaid hatástalanul puffannak majd el az általánosságban.

Ami pedig a fogalmazás színvonalát illeti, legjobb, ha egy érdeklődő tizennégy éves gyereket képzelsz magad elé, és hozzá intézed a szavaidat. Ez mindenkinek megfelel majd.

*A hirtelen haragú ember nem való tanítónak,
a szégyenlős ember nem tud tanulni.*

Ha építeni akarod a lelkedet, fel kell szabadulnod indulataid és gátlásaid alól, nyugodt csendet kell teremtened magadban.

A világon meghatározott mennyiségű becsületet lehet találni, már ahogy a fény vagy víz mennyisége is állandó.

– tanítja a Mester. Mikor megsokasodik azoknak az embereknek a száma, akik elveszítik a becsületüket, mindig teremnek olyanok is, akik sok emberre elegendő tisztességet őriznek magukban, ők lázadnak fel és áldozzák fel magukat, ha a népet megfosztják szabadságától, javaitól. Ezekben az emberekben ezrek és ezrek lelke testesül meg, az egész emberi nem méltóságának kifejezőivé válnak.

Ne legyenek 99%-os elhatározásaid!

Hozd meg nehezen, ha úgy adódik, akár késve is a döntéseidet, de akkor ezek legyenek véglegesek. Ne hagyj magadban egy százaléknyi vágyat sem, hogy milyen jó volna, ha valaki rábeszélne a döntésed ellenkezőjére.

Ez nem erkölcsi tétel, hanem elemi önvédelmi magatartás: ha látják, hogy meg kell ingatni, előbb-utóbb meg is döntenek. Egy tiszta „igen” és sok tiszta „nem”, ezek legyenek a te szavaid – tanítja a Mester.

Vannak bizonyos előfeltételei a magyar-angol testvériségnek.

Az angoloknak előbb el kellene tölteni 150 évet japán igában, majd 40 évet francia megszállás alatt. Emellett meg kellene élniük, hogy idegen katonák megizleljék a királynőjüket, Skócia bejelentse területi igényét Londonra, Írország pedig közölje, hogy Cromwell és Churchill az ő szülötte. Ha mindez megtörténne velük, akkor nagyjából már megértenénk egymást.

Ha a világ fejlődését az én technikai érdeklődésem mozgatná, még nem találták volna fel a kereket

– mondta egy ismerősöm, majd hozzátette: – és azt hiszed, akkor valamivel is rosszabb lenne a helyzet?

Csak azért nem küldelek el az anyádba, mert nem akarom, hogy jól járj!

Mint tudjuk, az anyánk méhében boldogok voltunk, oda kívánjalak?! Majd ha hülye leszek.

Amíg nincs szükséged rá, bármikor kaphatsz hitelt.

Aztán ha valóban igényelnéd, meglátod, hogy mi lesz. Mindenesetre ajánlatos, hogy ne becsüld túl partnereid fennen hangoztatott segítőkézségét.

Az egyszámjegyű tagkönyvek tulajdonosai a párton belül fel vannak mentve minden vizsgálódás alól. Őket legfeljebb megölik.

Egy mozgalomban mindig csak a második hullámban jelentkezők után szoktak érdeklődni. Az elsőnek érkezettek viszont elsőként szoktak távozni, egy idő után minden párt megpróbál megszabadulni „alapító atyái”-tól.

Van, aki nem éri be annyival, hogy haszna

van valamiből, a teljes öröméhez az is hozzátartozik, hogy kárt okozzon vele valakinek.

Az igazi inyencek még a haszonról is képesek lemondani, csak hogy árthassanak.

Mindig szívesen látjuk azt a koldust, aki kenyeret hoz magával.

Elméletileg folyamatosan készen állunk a jótékonykodásra, de azért örömmel vesszük, ha a konkrét áldozatok alól felmentenek minket, ennél már csak azt szeretjük jobban, ha anyagi hasznunk is származik abból a nagy szívünkből.

Az Úristen és a véletlen nem fér el egy világban.

Mert jól tudjuk: madárka tolla sem hullhat az Úr tudta és engedelme nélkül. A Sátán és véletlen viszont feltételezik egymást, az Ördög lesi az adódó alkalmakat. Most már csak azt kellene felfognunk, hogy ezek után az Úristen miképp egyeztet a Sátánnal.

Minden hőmérsékleti változás a folyadék felszínén kezdődik.

A testi-lelki nyomorúság először az arcra ül ki; hihetsz annak a benyomásnak, melyet egy arc sugall.

Az igazi nyomor nem felülről vagy kívülről jön.

Hogy valóban nehéz, esetleg végképp reménytelen helyzetbe kerülünk, azt a külvilág egymagában nem tudja elérni, szükség van hozzá a mi tevékeny közreműködésünkre is.

Az emberek hasonlóbban a saját korszakukhoz, mint az apjukhoz.

A mindennapok a saját képükre formálnak, hogy használni tudjanak minket. Ez annyira megy, hogy végül már nem is emlékeztetünk induló önmagunkra. Ez persze nem bűn, csak egy kicsit lehangoló.

Csak az számít, ami még hátravan!

Mint ahogy az öregemberek nem törődnek a már megélt idővel, csak az előttük álló

napokat tartják fontosnak, úgy a munkában is csak az az érdekes, amit még el kell végezned belőle. Hiába teljesítetted a feladatod 99 százalékát, ugyanúgy nem dőlhetsz hátra megkönnyebbülten, mintha csak 9 százaléknál tartanál – sőt, az előrehaladás mértékében egyre csak növekszik a fennmaradó rész súlya és fontossága.

A halál nem egy program!

Erre nem kell külön készülni; borbélyhoz menni miatta, vagy felvenni egy új cipőnket. Nem szabad hagyni, hogy előre elvonja az energiánkat fontosabb, az illetékességi körünkbe tartozó dolgoktól. A halál jön és kész.

Még nem láttam olyan zsenit, akinek megártott volna, hogy megeszik egy jó borjúpörköltet.

Akárki vagy akármi is vagy, ne ferdül túl magad, ne akarj mindenáron különbözni másoktól. Egy fillérrel sem érsz többet attól, hogy lenézed az élet mindennapi örömeit.

Ne írd mindent ugyanazzal a tollal!

Annak idején a „Bűn az élet” című riportkönyvem miatt a liberális hecclegények fajvédőnek, a magyar le pennek kiáltottak ki. A főbb vádpontok egyike az volt, hogy egy vizsgálótiszt a Tolnai Lajos utcában szólt nekem: ne használjam azokat a golyóstollakat, amelyeket a gyanúsítottak fogtak meg aláírásnál, mert mindenféle fertőzés, rüh, nemi betegség ragadhat rám róluk. A tiszt inkább a saját fiókjából vett elő egy újat. Ebből a jelenetből valamilyen felfokozott rasszizmust éreztek ki a „szabad madarak”.

És ma is igazat adok ennek a rendőrnek: ha más okból is, de otthon is több tollat használok. Nem akarok ugyanazzal írni a gyerekeimnek, mint az adóhivatalnak. Lehet, hogy babona, de úgy érzem, hogy azok az eszközök, amelyeket megérintünk, visszahatnak a gondolatainkra – ha mással nem, akkor azzal a hangulattal, amelyet keltenek bennünk.

Legalább kedden ne alázzák meg az embert!

– panaszkodott egy színésznő. Mondhatott volna egy másik napot is, de annyi biztos, hogy kell nekünk egy kis idő, mikor békén hagynak minket.

Mindenki megpihenhet a te árnyékodban, leszámítva saját magadat.

Ha le akarsz hűlni, fussál tovább, a szél mindig szembefúj, szárítja az izzadságodat.

Az italtól és az önsajnálattól eltorzul az arcunk.

Ha módodban áll választani a fenti két dolog között, inkább az ital mellett döntsél. Azt ki tudod aludni, sőt esetleg le is szokhatsz róla – az önsajnálatra mindez nem áll.

Egy új érzélem megszületése mindig a változások jutalma.

Valamilyen új tulajdonságnak kell megjelenni az emberben egy új szerelemhez: meg kell erősödnie, lázadnia kell, esetleg végleg el kell szomorodnia. A leggyakoribb kiváltó ok azonban az unalomnak és a

fáradtságnak egy olyan fokú koncentrációja, amely az egész szomorú emberi állatot alkalmassá teszi egy új érzélem befogadására.

Nem jó a biciklid!

– indokolta meg egy fiú a szakítást elhagyott szerelmének. Az okok más esetben is ritkán reálisabbak.

A lelkünk ösztönösen felértékeli szerelmeinket és barátságainkat éppúgy, mint gyűlöleteinket és ellenségeskedéseinket.

Tesszük ezt pusztán önvédelemből, mert ha tudomásul vennénk kapcsolataink valódi jelentéktelenségét, aligha találnánk érdekesnek, hogy reggel felkeljünk, és elinduljunk. Vagy ha már talpon vagyunk, leülnénk valamilyen köztéri szoborhoz mellékalaknak egy üres lépcsőre, és elmerengnénk egy jobb világról.

Ó, ha a mama tudná, hogy énbelém egy színész szerelmes!

– rebegette a gimnazista lány, miközben orálisan elégítette ki az aktusra alig figyelő sminkelő színészt. Talán ez minden szerelmi dicsekvésünk valódi háttere.

Ehhez mit tetszik szólni, Katóka?!

Nem válik túlságosan az előnyünkre, ha nem vesszük tudomásul az öregségünket.

Egy hetven éves egyetemi tanár udvarolni próbált egy tanítványának, egy alig húsz éves lánynak. A tanár érzelmei nem találtak viszonzásra, de ő nem adta fel a harcot. Egyszer a lakására hívta fel a lányt, leültette, de nem tett fel kérdéseket neki, hanem titokzatos mosollyal átment a belső szobába. Itt egy pár tornagyűrű lógott le a plafonról, a tanár felkapaszkodott rá, és két-három lengést végzett:

– Ehhez mit tesz szólni, Katóka?! – kérdezte a megerőltetéstől elfúló hangon.

Az érzelmek nem egyszerre szűnnek meg, hanem lassú ingamozgással állnak le.

Ne tévesszen meg, ha a szerelmed egy csapásra gyűlöletté vált át – ez még ugyanaz

az érzés. Hasonlít ahhoz, mint amikor a kukac kidugja a fejét, lát maga mellett egy másik kukacot, és azt mondja neki:

– Kisasszony, maga gyönyörű!

Mire a másik kukac azt feleli:

– Te hülye, én a saját farkad vagyok!

De nem is ez a cél, hanem az, hogy megteremtsd lelkednek legalább passzív békéjét. Nem érhetsz el azonnal változásokat, vedd tudomásul, hogy új és új, de mindig nagyobb engedményeket téve, kisebb reneszánszokat is megengedve kell kilépned elmúló kapcsolataidból.

Ha kicsúszott a kezedből az irányítás, hátrálj egy lépést!

Az egyszer már kitapasztalt terepen jobban meg tudod vetni a lábadat, ettől visszatér a biztonságod, és lesz lendületed újra elindulni – ez mindenképpen kárpótol a tempóvesztésért.

Minden ötlet hajlamos a túlpörgésre.

Az ötlet azzal, hogy megszületett, mintha legyőzte volna a gondolati közegellenállást.

Légüres térbe kerülve már szabadon variálhatja, fokozhatja, sokszorosíthatja önmagát, külön kis mellékötleteket szül, amelyek végül el is borítják. Ne engedd; az ötlet maradjon az, aminek szántad, semmi több.

Önként ne veszíts magasságot!

– tartja a vitorlázó repülő mondása. Ameddig tudod, te is tartsd meg magadat a saját legjobb szinteden, semmiféle taktikai megfontolásból vagy éppen a villámoktól való félelemből ne ereszkedj lejjebb. Ne csak az önbecsülés vezessen ebben, de tartsd meg a manőverezési lehetőségeidet is arra az időre, amikor kivédhetetlenül lefelé kényszerülsz. Mondhatnám azt, hogy egyszer le kell szállnod, de nem mindegy, hogy mikor és hogyan.

Az örvény aljáról csak elrugaszkodva lehet feljutni.

Ha veszélyesen rossz passzba kerültél, maradék erődet már ne aprózd el különféle kísérletekre, a legjobb esélyt az adja, ha egy

döntő vállalkozásra próbálsz
összpontosítani.

Jobban járunk, ha elve nem irtjuk ki a rókákat!

A Tűzföldön gazdagon zöldelltek a legelők, ezért sok juhot tenyésztettek rajtuk. Egy-egy róka néha elragadott bárányokat, ezért az emberek kiirtották a rókákat. Ezután a bárányok megmaradnak ugyan, de a rókákkal eltűnt a vadludak természetes ritkítója, és ezért a madarak hamarosan úgy elszaporodtak, hogy az argentin kormány nemzeti csapásnak minősítette őket, és elrendelte az irtásukat. Ezt az akciót viszont úgy hajtották végre, hogy a kihalás szélére jutott egy nagyon ritka vadkacsafajta is, amely ugyanott fészkel, ahol a vadludak. Más módszert már nem ismerve, megkérdeztek egy tudóst, hogy mit csináljanak, és ő azt válaszolta, hogy telepítsék vissza a rókákat.

Ha baj van a lelkeddel, törődj többet a testeddel!

Nagy lelki válságaid idején ússzál, sétálj, menj el pedikűröshöz, csináltass egy új öltönyt, engedj meg magadnak egy jó ebédet, egy kellemes paráználkodást – és meglátod, hogy megkönnyebbülsz. Ne higgy a Bibliának, csak a testedtől remélhetsz feltámadást, megőrzi az embert az, ami benne állati.

Többnyire nem az embernek hiányzik a nagy alkalom, hanem a nagy alkalomhoz hiányzik a megfelelő ember.

Hidd el, a lehetőségeid belőled fakadnak és nem kívülről jönnek.

Ha módod van rá, a kérdésekre ne válaszolj rögtön igennel vagy nemmel!

Túl azon, hogy nem mindig lehetsz képes az egyértelmű döntéshez szükséges határozottsággal áttekinteni a helyzetet, őrizd meg a taktikázásnak legalább a minimális esélyét.

Viharos időkben evezve csak arra vigyázz, hogy ne folyjon be több víz a csónakodba,

mint amennyit ki tudsz meregetni.

Néha nem tehetsz többet, mint hogy a pusztán túlélésre rendezkedsz be. Ha bántaná az önérzetedet, megnyugtathatlak, hogy az is van legalább akkora feladat, mint látványos sebességgel haladni a nyugodt vizeken.

Ne engedd, hogy guruvá nyilvánítsanak!

Az emberekben erős a vágy, hogy valakinek az árnyékában biztonságot találjanak, ezért elég néhány formásabb mondatot hallaniuk, hogy piedesztálra emeljék, és a lábánál kuporogva lessék az ajkáról a kinyilatkoztatásokat – egészen a következő guru megjelenéséig.

Te ne ugorj be ennek, hiszen te tudod a legjobban, hogy magad is mennyire támaszra szorulnál. Ha mégis elfogadod ezt a felmagasztalást, egyetlen póz kiszolgálója és kiszolgáltatója leszel. Gondolataid csak a hívek által elvárt irányban és színvonalon mozoghatnak, változásaid megbotránkozást keltenek, eredendő képességeid lassan elpanganak. Újra mondom: nem éri meg gurunak lenni.

Az igazi harcos nem harcol.

Csak a gyengék és a bizonytalanok kényszerülnek állandóan önmentő és önigazoló összecsapásokra. Az igazi harcost békén hagyják az ellenségei, mert tartanak tőle; neki az állandó készenléti állapotát kell megőriznie.

Verekedés közben nincs idő megdöbben!

Ha egyszer harcra kényszerítenek, ne próbáld meg erkölcsi szempontokból minősíteni az ellenséged mozdulatait, elemezgetni korrekt vagy aljas voltukat. Fizikailag kell legyőznöd őt, ha tudod – az összes többit majd utána.

Az ember a győztes oldalon állva is lehet vesztes.

Minden háborúzó vagy politikai küzdelmet vívó fél külön-külön egymástól is eltérő érdekű csoportok alkalmi szövetsége, amely csak a győzelem pillanatáig tart, utána új frontok nyílnak meg és új belső háborúk indulnak – sokszor kegyetlenebbek, mint

amilyen az eredeti volt.

A tehetségtelen kormányzatok számára mindenféle időjárás kedvezőtlennek bizonyul.

Még nem regisztráltak olyan meteorológiai eseményt, amely segítene rajtuk. Hiába esik sok eső, nem a kukorica hoz bő termést, mert az adott évi támogatásokat úgy szabták meg, hogy a parasztok keveset vetettek belőle, hanem a gyümölcs rothad meg a fákon millió és millió tonnaszámra, mert azt viszont agyondotálták. „A hajó, mely nem tart sehová, nem kaphat kedvező szelet!” – tanítja a Mester.

Előbb a keresztényeket kellene megtéríteni!

Loyolai Szent Ignác helyettesét, Xaviért, elküldte Indiába, hogy térítse katolikus hitre a bennszülötteket; a missziójában csalódott szerzetes adta a fenti keserű jelentést. Nehéz egy olyan eszmének toborozni, melyet a saját régi hívei sem vesznek komolyan.

Az angol parlament péntek délben hadat üzent a fasiszta Németországnak, majd a

képviselők elvonultak vikendre.

Ne adj annyi tiszteletet az ellenségeidnek, hogy miattuk felborítod az életrendedet. Még szebb példát is idézhetünk: a blokád alatt álló Leningrádban, sőt a varsói gettóban is rendszeresen tartottak hangversenyeket és színielőadásokat.

Mi azok táborába kell tartozzunk, akik hallották a jóslatokat a közeledő világvégeről, mégis veszik maguknak a fáradságot, hogy addig is ültessenek egy facsemetét.

– tanítja a Mester.

Talán 1959-ben történt, hogy bizalmasan megsúgták nekem: rákerültem a soros letartóztatandók listájára és ha éjszaka csengetnek nálunk, az nem a postás lesz. Kérdeztem, hogy mikorra várható a „begyűjtésem”, azt felelték, néhány nap múlva.

Nekiláttam a munkának, hogy befejezhessem azt a kisregényt, amelyet akkoriban kezdtem el írni. Napi 16-18 órát dolgoztam rajta, közben mindvégig készen álltam, hogy a bejelentett csengetésre

letegyem majd a tollamat. Teltek a napok és senki sem jelentkezett, végül mintegy ajándékként elkészült a kisregény. Ma is meg vagyok győződve, hogy a munka háritotta el felőlem a „gonosz végzet”-et, a leírt betűk imádkoztak értem Isten trónusánál.

Semmiféle fenyegetés nem jogosíthat fel rá, hogy passzívvá válj, és ne végezd el a munkádat.

Semmit se nagyon!

A DELPHOI JÓSDA FELIRATA

Ez az arányok tiszteletére intő felszólítás sokkal fontosabb, mint a másik, Delphoihoz fűződő tanács: „ismerd meg tenmagad!” – az azzal kapcsolatos rezsi ritkán fizetődik ki. Arra viszont életed végéig vigyáznod kell, hogy legyőzd a szélsőségek vonzását.